

SZABADSÁG

POLITIKAI NAPILAP.

Előfizetési árak:

Debrecen: negyedévre 3 kor. — egész évre 12 kor.
 Budapest: negyedévre 5 kor. — egész évre 20 kor.

Felolós szerkesztő és laptulajdonos:

LÁSZLÓ JÓZSEF.

Egyesszám ára 4 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Debrecen, Csapó-utca. — Telefon 275.

Debrecen felelete,

— okt. 29.

A fejedelmi abszolútizmus képviselői egy mesés programot kínáltak fel a magyar népnek, ha a trón előtt meghódol és alkotmányos jogait előadja. Van ebben a programban minden kívánatos dolog, mint Edvárd király mesés lakomáján. Ingyen iskoláztatás, csatornázás, a papi javak elvétele, a közigazgatás megjavítása, a városok felsegítése, progresszív adó, katonai szállások és még az általános titkos választói-jog is.

Mindezt megadja nekünk a fejedelmi önkény, ha lemondunk arról, hogy ezeket követelni jogunk is van. Ha elfelejtkezünk arról, hogy minket nem pusztán ajándék illet s hogy Magyarország nem Oroszország, hanem alkotmányos állam. Oroszországban természetesen minden felülről kicsikart és felkínált adományt örömmel fogadnak.

De talán még ott sem, különben nem üvöltöznének ott mini veszett farkasok, hanem nyalnák boldogan a fehér cár kegyelmes kezeit. Nálunk is azt várták és várják. Nem az alkotmány sáncában benne lévő polgároktól.

Azokkal a trón és annak szolgálói tisztában vannak, hanem az alkotmány sáncain kívül álló néptől, a szociálista pártokhoz tartozó munkás néptől.

Ezeknek kellene eszközül odaadni magukat, hogy az ország minden joga és alkotmányos biztosítéka megsemmisüljön. maradjon csak egyetlenegy hatalom, az ajándékkal joltartottak kegyelmes gazdája.

Házörző ebekké kellene átváltozni a magyar munkásoknak s mindazoknak, a kik ma még az alkotmány sáncain kívül állanak.

Csak az a kérdés, hogy a mi népünk kívánkozik-e erre a kegyelmes kenyérre és erre az uri szolgaságra.

Lesz-e eszköze az alkotmány eltipróinak és segédkezet ad-e ahoz, hogy az a kis jog is, a mi még vagy, elvétessék s hogy azok is, a kik még szabadok, szabadságukat elveszsek?

Nos erre a kérdésre adott feleletet tegnap Debrecen.

Mind a két szociálista-párt küldöttei megjelentek tegnap a 3 ellenzéki képviselő beszámolóján s nyiltan feleletet kértek arra nevezve, hogy csak a maguk szabadságát védik-e vagy azt a népre is kiakarják-e terjeszteni?

A képviselők egyértelműleg azt válaszolták, hogy ők nem privilégiumokért harcolnak, hanem mindenkit megillető egyenes jogokért s készek az alkotmány sáncába befogadni mindenkit, a ki az alkotmányért igazán küzdeni kész s erre ünnepélyes ígéretet és fogadást tettek.

A szociálista-pártok vezetői ez ünnepélyes nyilatkozatok után csatlakoztak az alkotmány védőihez, a kiknek táborában van már most pártkülönbség nélkül egész Debrecen. A polgárok és a kiknek jogai veszélyben forognak s a nép is, melynek nem visszavehető ajándékok, hanem törvénybiztosított jogok kellene s mindnyája, a kik nem fényes szolgaság, hanem alkotmányos szabadság s függetlenség után vágyakoznak.

Debrecen város országgyűlési képviselői Thaly Kálmán, Bakonyi Samu és Szabó Kálmán óriási közönség előtt mondták el beszámoló beszédjüket.

A beszámolót Márton Imre, a függetlenségi párt elnöke nyitotta meg.

Márton Imre: Rövid az idő, amelyről beszámolót kell tartani, de egyszersmind hosszú is, hogy új törvényekkel nem tudnak beszámolni a képviselő urak, ami nem az ő hibájuk. Ma minden jézán eszű ember megvan arról győződve, hogy a szociális törvényeket, amik a nép boldogítására vannak irányítva, a nemzeti akaratérvényesítése, az alkotmányos rend helyre állítása érdekében, bármi módon ki kell vinni. A debreceni két szociálista párt is megjelent a beszámolón s felajánlja támogatását a 48 as képviselőknek az alkotmányos küzdelemben, mert tudja, hogy az általános titkos szavazati jog benne van a 48 as programban is, tehát alkotmányos uton akarják ők azt, nem pedig mint pátenst a mostani kormánytól.

Török János a szociálisták nevében szól. Magyarország alkotmányát csakis a nép védelmezheti meg. A mostani parlament a tette nem képes, mert nincs benne a nép akaratát képviselve. A nép fogja megmutatni az irányt, amelyben haladnia kell az alkotmányos uton. A munkások tudják, hogy az alkotmányos küzdelemben nekik is részt kell venniük és miután arra a meggyőződésre jutottak a nép és a munkások képviselői, hogy programjukban nagyon sok a meggyezés, felajánlják nagy erejüket. Kijelenti, hogy az általános titkos választói jog kivívása ügyéért, alkotmányos küzdelemben támogatni óhajtják a 48 as vezéreket. (Hosszas éljenzés.)

Thaly Kálmán: Örvendetes dolognak tartom, hogy a nép fiai is eljöttek beszámolóinkat meghallgatni és hogy több közönséges programot találván az ő és a mieink közt, hozzánk csatlakoztak, hogy az alkotmányosság zászlója alatt küzdjenek, az emberi és a nemzeti jogokért velünk. De ha

megvizsgálom a két párt programpontjait, még sokkal több közös pontot fedezhetek ott fel. Ősi alkotmányunk van most veszedelemben. A törvényadókat az egész ország mély érdeklődése kíséri, sőt még a külföld figyelmé is rajtunk függ. Nem a király a hibás, hanem azok a gonosz tanács adók, akik más színben tüntetvén fel a dolgot szerettél uralkodónkat félrevezetik és azután az ilyen kormányzást tartják ők — szerintük a legalkotmányosabbnak. Nyelvet, egységes magyar nyelvet óhajtunk és ezt bátran követelhetünk mi magyarok azt, azok a kik Magyarországon laknak, ne tanuljanak magyarul. Azt hiszem, hogy ez elég világos és hogy ezt nemcsak mi, de a munkások is kívánják, mert ők is elsősorban hazafiak, a mit most be is bizonyítottak a gyakorlatban is. A közigazgatás és a törvényhozás, meg más egyéb nyelve magyar, miért tartják ők a katonaságot olyanok, különösen amelyhez a magyar nyelvvel nem lehet férfközni? Minden spró államban a nép nyelve a katonai nyelv. A militarizmus ónsulyu terhe alatt roskad az ország és roskadt le egyes vidék. A fegyverek és más katonai eszközöket mind Ausztriában készítik s az a nagyon nagy adó, amely a vállát nyomja a népnek hadi eszközökért, mind Ausztriába megy? Miért nem osztják ezt meg? Az általános titkos szavazati jog behozatala is segítségére lesz annak, hogy az ilyen sérelmeknek ellent állhasson a nemzet. Megdől az abszolútizmusra való hajlandósága a kormánynak és meglesz védve Magyarországnak 1000 éves ősi alkotmánya. Sz fejemmel és becsületese szívemmel ígérem, a hozzánk csatlakozó, alkotmányos küzdelemben a nemzeti jogokért híven támogató munkás testvéreknek, hogy programunkban már régóta felvett általános titkos választói jogért lélekkel fogok küzdeni olyan értelemben, hogy azt minden magyarul írni, olvasni tudó ember megkapja.

Thaly Kálmán beszédét nagy tetszéssel fogadták. Utána **Bakonyi Samu** beszélt: Magyar és magyar ember közt nincs különbség, ami van, az csak a törvényben van, amelynek a megszüntetésére kell törekednünk. A függetlenségi párt sohasem tért ki irányból, mert mindig az igazság vezette és céljával mindig az emberi és a nép jogok alkotmányos kivívását tűzte ki. Nem tudunk törvényhozó munkásságunkról beszámolni, mert fájdalom, ebben megakadályoztatunk. Rátért ezután a katonai téren folytatott küzdelmekre. Majd szólt arról, hogy az angolok példájára hivatkoznak egyesek, éppen arra az országra, ahol a nép akarat felségeket sújtott le bárdal, vagy trónvesztetten üzött ki az országból. A kormány programját is bírálta és kijelentette hogy a korona nem élt helyesen a vétő jogával. Abban az esetben, ha helyesen élt volna vele, joga van a nemzetnek, ha ellene, vagy akarat ellen irányul ez, fellépni és szabályozni úgy, amint érdeke követeli. Az önálló vámterület a nemzeti követeléseknek a koronája. Az általános titkos választói jognak hive és örömmel tett fogadást a munkások-

Gőzmosóda

Debrecen, Széchenyi-utca 42.

Telefon 323

Gyűjtő-kocsi.

nak, hogy mint eddig, úgy ezután is szívesen lélekkel küzd annak alkotmányos kivívásáért.

Szabó Kálmán, a III. kerület képviselője az elmúlt időszak eseményeit adta elő részletesen. Nagy körültekintéssel, szólt attól az időtől kezdve, amikor a választások alkalmából a nemzetre hivatkozott Tisza. Kijelentette, hogy hiva az önálló vámtörvénynek és a többi nemzeti követeléseknek. Az általános, titkos választói jog kivívását nagy erkölcsi hivatásának tartja és fogadja.

Márton Imre ezután köszönetet mondott a képviselőknek, hogy Debrecen választói közönségét a politikai helyzetről felvilágosították.

Fülöp László a munkások nevében kért szót. Buzdítja munkás társait a kitarásra. Kéri őket, hogy ne engedjék magukat a helyes utról letéríteni.

Török János kijelentette, hogy a szociálisták örömmel hallgatták a nép képviselőinek érdeklődésben tett fogadását és támogatni fogják a 48-as független pártot, de részen lesznek, majd amikor ideje lesz, hogy az ígéretet számon kérjék.

Ezzel az ülés véget ért.
A képviselők tiszteletére délelőtt bankett volt, amelyen nagyszámu közönség vett részt.

A Vilmos huszárok lóversenye.

Népes világ a lóversenyterén.

(Saját tudósítónktól.) Kellemes őszi napfény kedvezett tegnap a debreceni Vilmos huszárok lóversenyének. Ragyogó őszi délután volt, a melyen a természet hanyatlóban lévő pompáját, együtt érezhették az a szindus látványossággal, a melyet a lóverseny nyújtott. — A szép időnek nagy része van abban, hogy a verseny oly kiválóan sikerült. Ritka szép és nagyszámu közönség jelent meg a verseny pályán, amely fokozódó érdeklődéssel kísérte a futamok mindegyikét. A tribünökön és páholyokban Debrecen sok sok szép asszonyát és leányát láttuk, a kik igaziékeségei voltak a verseny pályára nyújtotta nagyszerű látványnak.

A verseny eredményéről tudósításunk a következő:

I. Tiszti szolgálati lovak akadályversenye. Tiszteletdíj 4 első ló lovasának. Táv. 3200 m. Futott hét ló: Amor lov. Keil Henrik kapitány, Bakfis lov. Hámos Loránd hadnagy, Diszpolgár lov. Sárdy Tibor hadnagy, Adél lov. Molnár Ferenc hadnagy, Dátum lov. Telegdy József hadnagy, Bandita lov. Malanotti Lajos hadnagy és Dömötör lov. Baich Gyula tiszth.

I. Bakfis, II. Bandita, III. Dömötör, IV. Dátum.

II. Félvér akadályverseny. Tiszteletdíj 4 első ló lovasának. Táv. 3200. Futott Vera lov. Keil Henrik, Marcsa lov. Paxy Kornél főhad. Mókus lov. Fanta Géza fh. Rába lov. Molnár Ferenc hadnagy, Hajnal lov. gróf Worancsich János, Stella lov. Malanotti Lajos hadnagy, Fányc lov. báró Baich Gyula tiszth. Pepi lov. Chernel Viktor kapitány.

I. Rába, II. Mókus, III. Bársony, IV. Stella.

III. Huszárok vadászversenye. Tiszt. díj az első öt ló lovasának. A versenyben részt vett minden századból két huszár, Dóry kapitány elrendelése szerint.

I. 5. század, II. 2. század, III. 4. század, IV. 1. század, V. 6. század.

IV. Gátverseny. Tiszt. díj az első 4 ló lovasának. Táv. 2400. Futott Gondolat II. lov. Starhemberg Vilmos gróf kapitány, Délceg lov. Fanta Géza fh. Mechante lov. Telegdy József hadnagy, Mr. Jersey lov. báró Fátth László hadnagy, Csupor lov. Sárdy Tibor hadnagy.

I. Mechante, II. Délceg, III. Gondolat, IV. Csupor.

V. Tiszti szolgálati lovak akadályversenye. Tiszt. díj a 4 elsőnek. Táv. 3200 m. Futott Anastária lov. Maxon Lajos száz. Becses lov. Mexon Oszkár kap. Csillár lov.

Fanta Géza főhadnagy, Binde lov. Paxy Kornél fh. Csebogár lov. Ruttkay Ferenc hadnagy. Csesznek lov. Fekete Aladár báró hadn. Tök lov. báró Fiáth. László hadn.

I. Csesznek, II. Tök, III. Csebogár, IV. Binde.

VI. Altisztek akadályversenye. Táv. 3200 m. Tiszt. díj az öt elsőnek. Lov. századonként két sítiszt.

I. Porkoláb őrmester, II. Bognár őrmester, III. Kélár őrm. IV. Sütös, V. Lángi szakaszv.

VII. Nagy akadályverseny. Tiszt. díj négy elsőnek. Táv. 4000 m. Futott Sug lov. Starhemberg Vilmos gróf kap. Barkarol lov. báró Berg Herman kap. Calderon lov. Baxy Kornél főhad. Lehel lov. báró Fekete Aladár had.

I. Sug, II. Barkarol.

Ez a verseny egy kissé izgalmas volt, a mennyiben az egyik lovas, Paxy Kornél főhadnagy a futam közben leesett lováról. A verseny a késő délutáni órákban ért véget.

Duse és egy — szabó.

— okt. 29.

A nagy színész, a kit egész Európa évtizedekig csodált s babérral és arannyal halmozott el, most körülbelül lezárja élete érdekes könyvét. Férjhez megy. Ebbe még nem volna semmi különös, mert a művésznők pályájuk derekán is férjhez szoktak menni. De már a személyben, a kinek nevévé lesz, van valami különös. Worth, a híres párisi női szabó az.

— Egy szabó! — kiált fel az ember önkéntelenül. — Egy szabó! annyi viharos és világhírű szerelm után, irodalom és művészet oly nagy kaliberű férfival. És az embernek nincs igaza, mikor azt mondja. Ha d'Annunzio poéta volt: Worth is az, sőt poétább a híres taljánnál, mert szavakból, mondatokból veresket faragni: ez mindennapos dolog. Öröknevű poétája annyi van a világliteratúrának. De azok közül, a kik csipkékéből, szöveteiből és még ezerféle ilyes materiából költeményeket állítanak elő, Worth az egyetlen, a kinek a neve fogalomná finomult és késő nemzedékekrig is teljes ép-ségben és ragyogásban meg áll.

Egy szabó! — nem, Worth határozottan nem az. Hanem nagy ur, a szó legpompásabb, sőt legbüszkébb értelmében. Nagy ur, a ki palotában, tovább megyek, palotákban lakik, a ki emberek ezreit foglalkoztatja, mint Európa többi nagyiparosa és gyárosa, nagy ur, a kivel közönséges földi halandó nem érintkezhetik, még ha megrendelője, akkor sem. Valamint Kruppel nem találkozhatott az, a ki valamely szabadalmazott Krupp féle závárt lakatott vagy egyébbet vásárolt, úgy szintén sem látta Worthnak az, a ki egy ruhát rendelt meg nála.

Duséhoz sem közeledhetett minden ember fia, ha csak a színpadhoz nem tartozott, újságíró pedig egyáltalán szóba sem állhatott vele — épp úgy áll a dolog Worthnal, a milliós szabóval, a ki csak annyira szabó, a mennyire például kocsis Esterházy herceg, a mikor a saját kocsiján a saját lovait hajtja — a saját nem tudjuk hány ezer holdas birtokán.

Szóval: társadalmi állás tekintetében Duse nem köt mesallianceot. De talán szellemileg sem. A self made woman, a ki szegény lányból lett világszerte emlegetett művésznő, self mad-man hez kerül, a ki ugyan csak a maga ereje és zsenialitása révén küzdötte fel magát a legegyszerűbb sorsból a világhírnévig.

Sőt, ha nagyon mérlegeljük a dolgot, Worth, a milliós szabó elgondolható, vajjon nőül vegye-e a nagy talian nőt? Végre is ő a milliói mellé akármelyik lilium-grófkisasszonyt is nőül kaphatta volna. A liliumgrófról pedig az II. Fuoco óriási, szenzációs nyilvánossága után alig lehet szó. Nincs is. Worth nem reflektál rá.

A nagy szellemek találkozni ezen az alapon Worthnak is el kell tekinteni attól, a mi a találkozás előtt történt, valamint Duse eltekint attól, hogy vélegénye messze multjából olló csattog és tü villog feléje.

NAPI HIREK.

— **Adományok a siketnémáknak.** A siketnémák iskolája részére a következő adományokat vettem s nyugtázom köszönettel: Első magyar részvény serfőzde Budapest 10 korona, Boser Gyula Gömör Nadabula 3 korona, „Boni“ gyártelep Nyirbátor 40 kor., „István“ gőzmalom Debrecen 20 korona, Königsstätter testvérek Ujvidék 2 korona, Rizskoményitő-gyár Fiume 40 kor., Magyar olajipar r. t. Budapest 10 korona, Gróf Wütelében Altdöbern uradalom 5 korona, Hajdunánási ev. ref. egyház 12.15 korona, Vasgyári hivatal Vajdahunyad 1.20 korona, Torpác község Vasmezeje 4 korona, Polonka község Gömörmegye 3 korona, Topits József fia gyáros Budapest 5 korona, Rechlitz Dávid fiai Mándok 1 korona, Szilágysonlyói rendőrkapitányság perselygyűjteménye 19 korona. Füleky Pál egyesületi pénztáros.

— **A magyar színészet válsága.** Bizony szomorú állapotok vannak nálunk, főleg a művészet terén; jobbjaink, tehetségesebb művészeink csak tengetik életüket ideháza s ki teheti, a külföldön keresi meg kenyereit. Ujabbban azt a szomorú hírt halljuk, hogy a magyar — operett — színpad egyik ünnepelt művésznője Küry Klára bucsut mondott a magyar színészetnek s Berlinbe utazott, hogy itt rendkívüli tehetségét érvényesíthesse. Valóban elszomorító és operett színházaink nivóját éppen nem felemelő tény ez a távozás. A magyar művészet igaz barátai fájdalommal fogják belényugodni e már megváltozhatatlan tényállásba.

— **Összeveszték a politikán.** Faulvetter Ferdinánd Szentgyörgy pusztára való gépész tegnap születésnapja volt Vámpécs községben, ahol mint az ilyen alkakkor már szokás vigan töltötte a napot. Ezen érthető oknál fogva tehát, amikor az esti vonattal hazafelé indult kissé be volt kapacitálva. Utközben a vasuti kocsiiban társalgásba elegyedett egy izraelita kinézésű emberrel, akivel a politikai viszonyokról folytatott eszmecsere. A gépész szociális elvei nem találtak kedvező visszhangra az izraelitánál, aki inkább a Bánffy párt hívének vallotta magát és az önálló vámtörvény nem pedig az általános titkos választói jog mellett foglalt állást. Efelett aztán nagy vitaközös támadt közöttük, ami csaknem verekedéssel végződött. A gépész ugyanis mindenáron elvei megváltoztatására szándékozott birni az ellenkező pártállásu utast, ha másként nem, hát az oklével akarta a szerint helyes irányba téríteni. Botránysos viselkedésért a Hatvan utca végén levő kis állomáson aztán letessékelték a vonatról és bekísértették a rendőrségi központra.

— **Vasárnapi csendélet.** Az éjjel tízenkét óra után nagy verekedés volt a Sas utcán levő „Otthon kávéház előtt. Selmei József Szekeres László Homok utca 81. és Kiss János Ó-Móric-telep 7. szám alatti lakosok izgatására mintegy negyven főből álló munkástömeg megtámadta és véresre verte Nagy Márton, Nagy János és Nagy Imre mészáros segédeket. A megtámadottak védelmében egész csapat rendőr fáradozott. Mire azonban sikerült őket kiszabadítani, akkorra már mindhármójuk súlyos sérüléseket szenvedett. Egyiküknek Nagy Jánosnak eltört a bal karja a reá mért hatalmas botütésektől. A rendőrség a verekedést okozó főkolompokok ellen az eljárást megindította.

— **Utcai harc a betörővel.** Valóságos utcai harc színhelye volt ma reggel a VI. kerület külső része. Egy betörőt tartóztattak le, aki revolverből lövöldözött a rendőrökre és üldözőire. A veszedelmes ember Ruzsai Antal lakatos segéd. A rendőrségen régóta ismert, rosvott multu betörő. Négy esztendő már fegyházban töltött, ahonnan kiszabadulván munkátalanul oszavarg és állandóan veszélyezteti a főváros közbiztonságát. Horváth

1206. számú rendőr tegnap kinyomozta, hogy a hírhedt betörő a félhíd ut 18. számú házban rejtezik. Ma kora reggel felkereste a házat, ahol meg is találta. Felhívta, hogy kövesse a rendőrségre. Ruzsai szó nélkül teljesítette a rendőr kívánságát és elindultak a VI. kerületi rendőrkapitányság felé. Amint a Csángó-utca sarkára értek, a betörő váratlanul revolvert rántott elő a zsebéből és a rendőrré lőtt, majd futásnak eredt. A golyó a rendőrt jobb karján horzsolta, ami azonban nem akadályozta meg abban, hogy a betörőt tovább üldözze. A járókelők közül is többen csatlakoztak a rendőrhöz. A betörő futásközben visszafordult és ismételt, többször elsütötte revolverét. — Most már azonban a rendőr is elővette a revolvert és ő is lőtt. — A golyók azonban egyik részről sem találtak. Az utcák nagy riadalom támadt. Száz és száz ember csődült össze és a menekülő betörő körül mind szűkebb lett az üldözők gyűrűje. Kaffai József szígyártó már a rabló elé került, meg is ragadta, de Ruzsai revolverében volt még egy golyó, amelyet kilőtt Kaffaira. Ez a lövés sem talált. Így azután végső szorultságban Ruzsai bemenekült a Szaboles utca 32. számú házba, ahol sikerült elfogani. Összekötötték, bevitték a II. kerületi kapitányságra, hol letartóztatták. — A veszedelmes gonosztevő a börtönben most az örültetzi mulatja. A rendőrorvos azonban megállapította, hogy semmi baja sincs.

Szerencsétlenség keztisztvisztás közben. Saját gondatlanságából súlyos baleset érte tegnap délután Verling Sándor államvasutis tisztviselő szakácsnéját. A vigyázatlan asszony keztisztvisztogatással foglalkozott a munkáját égő gyertya mellett végezte. A pucolás közben a kezére huzott és benzinnel bedörzsölt keztisztvisztatás nélkül hozzáértette a gyertya lángjához, amittől az hirtelen lobbot vetett. A fáklyaként lobogó keztisztvisztatással a kezén rémült sikoltozással kirohant az udvarra a szerencsétlen nő. Mire azonban a jajveszékülésére elősiető házbeliak elősiettek és segítséget nyújtottak neki, már súlyos égési sebeket szenvedett. Beszállították a kórházba.

Beleköltött a katonatisztokba. A Piac utcaán ittas állapotban nagy botrányt rendezett — tegnap este — Takács József festő, akinek garázda cselkedeteiért már nem egyszer gyúlt meg a baja a rendőrséggel. A részeg ember megtámadta a járókelőket, akik közül különösen a katonatisztokat bántalmazta. Nagy népcsődületet okozott és a megfélemezésére elősietett rendőröknek ugyancsak sok dolgot adott, míg ártalmatlan tudták tenni. Több tőke ugyanis segítségére kelt és megakarták akadályozni a rendőrségre való bekísérését. Végül is békésen kellett sok küzdelemmel bevenni.

x LETZTER JÓZSEF fényképezési, festészeti és fényképnagyítási műterme Piac utca 44. dr. Ujjalussy-ház. Állandó fényképek kiállítás a műterem kapubejáratánál levő lakatokban.

x Férfi divat ingek készen és mérték után 1 frt. 75, 2, 2-50. és 3 frt. legjobb nyakkendők 50 krtól, kitűnő angol keztisztviszt, sport és divat kalapok Fekete férfidivatüzletében.

x A kik olvasni, írni nem tudnak, tessék tolmácsolni azon jelentésünket, hogy a legelőszöbbs törlesztéses pénzkölcsönök csakis a Budapesti Takarékpénztár képviselőségénél kaphatók. Ha kételkedik, tessék megpróbálni, pénzébe úgy se kerül. Rendes kamatu kölcsön 5 és fél százalék. Tőke törlesztéses kölcsön 65 évre 4.65. — 50 évre 4.90 százalékkal ezzel a tőke is törlesztett. Adunk kölcsönöket személy hiteltre is, gazdák, tisztviselőknek és katonatisztoknak. — 50 év alatt már fél százalékkal az egész tőke letörlesztetvén, kiszámítható, mennyit takaríthat meg általunk. Bővebb magyarázatra mindenkit szívesen látunk d. e. 9-12 ig, d. u. 2-5-ig Csapó u. 12. sz. a. Debrecenben. — Gyakornokok felvételnek.

SZÍNHÁZ.

MŰSOR.

Hétfő, 30. Baborékok, vigj. Kiss Irén utolsó felléptével.

Kedd, 31. Ember tragédiája; drámai költemény.

Szerda, nov. 1. Ember tragédiája, drámai költemény.

Csütörtök, 2 Cigánybáró, operette.

Péntek, 3. Figaró házassága, vigj.

Szombat, 4. Lisistrata, operette. Ujdonság.

* **A vasárnapi előadások.** Délután „Lili” került színpadra. Kissé nagyon is légies táplálék ez a vasárnap délutáni közönségnek. Népszínmű, hazafias dráma, néha egy kis jó bohózat kell a népnek. Este Kiss Irén vendégszereplésével Csiky Gergely „Cifranymoruság”-a került színpadra. A legsikerültebb esték egyike volt. Kiss Irén felülmúlhatlan benne mint Mézesné, Szukács Andor férfiasan, nemesen alakította a Bálnay Gusztáv szerepében. Zilahi Gyula híres Mádi Simije ma sem tévesztette hatását; a régi kedves Zsöl volt benne, ha kissé kevesebb is, mint p. o. tíz évvel ezelőtt. Markovics Margit (Bálainé) ma kisse bágyadtan játszott, Szabó Irma (Bella) eltalált néhány szívből jövő hangot. Terzei ma hérvél, eleganciával lepett meg. Nagy mulatságot szerzett mókáival Békés (Csoma Bálint), Désinél pedig csak azt jegyezzük meg, hogy Poprádi nem drótosított nyelvbeszélésével („nyem”) de csupán tótos accentussal ejti ki a magyar szavakat. Igen mulatságosak voltak Sz. Gárdonyi Teréz (Párténia), Z. Pető Júlia (Zónóbia), Kondor Ernő, Szabó Gyula mint irnokok és Sarkadi (hivatalszo). Jók voltak kisebb szerepekben Aradi Ilia, Krasznai Ernő, Vadász Lajos és Juhai, mint egyes pincér.

* **A hét műsorából.** Változatosan igyekezett a színház igazgatósága összeállítani a hét műsorát. Kedden és Szerdán az Ember tragédiája kerül színpadra részben új szereposztással. Csütörtökön a Cigánybáró fenséges megszokású lesz a kalma a közönségek gyönyörködni. Pénteken pedig Zilahi a Figaró házasságában játsza el egyik legjobb szerepét. Vasárnap és szombaton a Lisistrata nagy operette bemutató előadásai lesznek. Az operette ugy szereposztás, gondos helyezés, mint kiállítás tekintetében felléni fog kelteni.

FAVIRAPÓK.

Bánffy a kormány programjáról.

Szeged, okt. 29. Oriási közönség előtt vasárnap tartotta beszámolóját Bánffy Dezső báró, a szegedi képviselő. Bánffy a kormány programjával foglalkozott és kijelentette, hogy a Fejérváry kormány programja nem egyéb, mint sok-sok ígélet és csak kilátás, de nem valóság. Sőt éppen ellenkezője lesz, a mit ígér. A gazdasági és szociálpolitikai, valamint nemzeti követelések közül az újpárt programjában felsoroltakat emlegetik. Ugy látja, hogy a program tartomány jellegűvé súlyesztja alá Magyarországot és alkotmányát. A katonai kérdéseket illetően ő kikapcsolná és megelégednék a kilences bizottság javaslatával. Végül kijelentette, hogy az alkotmányt küzdelem és szenvedés árán is megvédi a koalíció, de a jogokról le nem mond. A beszámoló estéjén fényes lakoma volt.

Politikai események.

Békéscsaba, okt. 29. Békésvármegye 65-ös alkotmányvédő bizottsága szombaton alakult meg. Elnökké Haviár Danielt, Szarvas város képviselőjét választották meg. — Az ügyek vitelére szűkebb bizottságot alakítottak.

Makó, okt. 29. A 12 tagú jóléti albizottság mai ülésén egyhangulag azt a határozatot hozta, hogy a nov. 2-iki megyegyűlésen azt a javaslatot fogja beterjeszteni, hogy Kristóffy rendeletével szemben ragaszkodják előbbi határozataikhoz.

Szociálisták népgyűlése.

Budapest, okt. 29. A szociálisták vasárnap nagy népgyűlést tartottak, a melyen határozati javaslatot fogadtak el, hogy rendíthetetlenül ragaszkodnak az általános választói joghoz. A gyűlés kötelességévé teszi a parlament többségének, hogy tegye magáévá a kormány által vallott választói reformot.

Lobkovicz herceg nyugdíjban.

Budapest, okt. 29. A király — mint Bécsből jelentik Lobkovicz Rudolf hercegnek, a budapesti hadtestparancsnoknak lemondását elfogadta.

Az orosz forradalom.

Reval, okt. 29. Miután a kormányzó megígérte, hogy a város utcáiból a kirendelt katonaságot visszavonják és a letartóztatottakat szabadlábra helyezik, a rend ismét helyreállott.

Pétervár, okt. 29. Magánjelentések szerint a karkovi zavargások megszüntetésének oka a kormányzónak megatartása, a ki megtagadta, hogy a tömeg ellen fegyvert használjon.

Szbasztopol, okt. 29. Tegnapelőtt a városban zavargások voltak. A néptömeget visszazsorították, miközben több személyt letartóztattak, később azonban újra szabadlábra helyezték. A város ma csendes.

Karkov, okt. 29. A temetőbe ma népgyűlést tartottak, a melyen elhatározták, hogy a sztrájkot ma befejezik. Csak a vasúton folytatják a sztrájkot. A város lassan lassan felveszi rendes képét. A távbeszélő újra működik. A bankok megnyitották hivatalaikat, a városi vasut is megkezdte a forgalmat, a kereskedők üzleteiket kinyitják. A város utcáin katonai őrzékek cirkálnak.

Kiev, okt. 29. Néhány kozák egy tüntetés alkalmával megtagadta az engedelmességet, mikor a tömegre kellett volna löniek. A kozákokat ezért letartóztatták. A gyógyszerészek és orvosok újra megkezdtek tevékenységüket, miután belátták, hogy a beteget nem lehet segély nélkül hagyni. Egészségügyi csapatokat rendeltek ki, hogy a sebesülteknek gyors segítséget nyújthassanak.

Van szerencsém a m. t. vevőközönséget értesíteni hogy túlhalmozott raktár miatt a

ferfi divat cikkeket

(u. m. Ingeket, alsó nadrágokat gallérokat kiegészítőket, kalapokat, nyakkendőket stb.)

beszerzési áron alól

bocsátom áruba.

Ezen kedvező bevásárlási alkalmat a m. t. vevő közönség szives figyelmébe ajánlom.

Tisztelettel:

BORSOS KATA,
DEBRECEN, Városháza.

a halhólyag- és különlegességek kitűnő francia és amerikai gyártmányu elsőrendű csomagolásban!

Orvosiilag ajánlva! Föltétlen biztos!

Árak koronaértékben!

Tucatanként: 2, 4, 6, 8, 10, 12,

Bouts-americans (mag óvszer), tucatonként 6, 8, 10. Női óvszer „Pessarium ecclusivum” Mensinga tanár szerint, orvos. rendelésre adatik ki. Ára 3-5 korona Valódi francia óvó biztonsági szivacsok (alately-spunges) ára tucatonként 6-12 kor-

Uj! Auto vaginal spray! Uj!
a legbiztosabb és legkényelmesebb női különlegesség. Sok ezer elismerő nyilatkozat! Ára kor 15.

Diana-öv (havibaj-kötő) Haskötők Gummi görcsér-harisnya, fecskendők irrigátorok, bidets stb., a legolcsóbb árak mellett.

Fontos!! Sérvben szenvedők Fontos!!

Keleti-féle legújabb cs. és kir. szab sérvkötő pneumatikus gummi-pelottával, a legelőkeltebb a maga nemében! Nem csuszlik, nem okoz kellemetlen nyomást és rendkívül kitűnő fekvése által felülmul minden más gyártmányt.

Árak: Egyoldalú... 12 korona
Kétoldalú... 24 korona.

Legújabb kimerítő árjegyzéket zárt borítékban, titoktartás mellett küld

Keleti J. orvos-sebész mű- és kőtszer-gyár. Alapítva 1878.
Budapest, IV., Koronaherceg-utca 17.

==== E hirdetésre hivatkozók gummiáru rendeléseknél 20% árkedvezményben részesülnek. ====

Hirdetések

felvételnek a kiadóhivatalban.

DONOGAN ÉS SOMOSSY

Debrecen, Kistemplombazár.

Megérkeztek raktárra az őszi divat újdonságai

Divat kelmék
Angol flanellek
Posztók Costümre
Mosó velezek stb. stb.

Külön szőnyeg osztály.

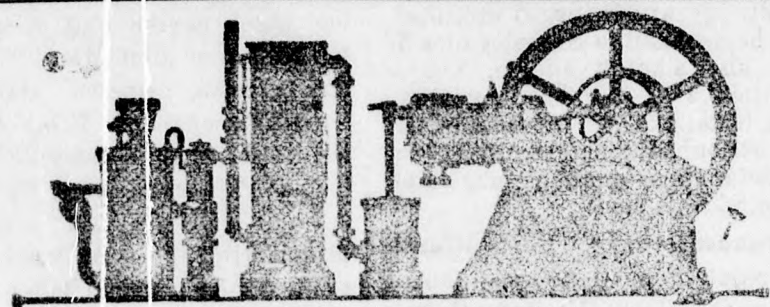
Értesítés!

Tisztelt betevőinket van szerencsénk értesíteni, hogy a pénzügyi helyzet megszilárdulása folytán betéteink kamatlábat 1. év november 1-től kezdve.

4 1/2 0/0-ra emeltük fel.

Debrecen, 1905. október 24-én tartott ülésünkben.

**Közgazdasági Bank
Részv. Társ. Igazgatósága.**

Eredeti OSERS és BAUER motorok

Budapest, VI., Podmaniczky-utca 18.

Motorgyár és vasöntőde: Bécs.

Stompe és Petroleum-motorok és loocomoblok, szivó-gáz-motortartók
1-3 H.P. üzemkészséggel. — Kedvező finanszírozások. — Szak-
gyártmány. — Kétszázötven és árjegyzék ingyen.

Aláírási felhívás.

Debrecen sz. kir. város és vidéke t. közönségének tudomására hozzuk, hogy

Központi Bank

m. sz. cég alatt korlátozott felelősség alapján álló szövetkezetet alakítottunk, mely céljával tűzte ki

első hitelnyújtás által a gazdasági, ipari és kereskedelmi érdekek istápolását.

A szövetkezet 4 éves évtársulatot alakít, heti 50 fillér törzsbetéttel — működését 1906. évi január hó 1-én hivatalos helyiségében

Piac utca 65. szám (Cégely-féle ház) megkezdi.

Debrecen, 1905. év október hó 28-án.

A Z I G A Z G A T Ó S Á G:

SZÁVAY GYULA,
Kereskedelmi és iparkamarai
titkár, elnök.

Debreceni Jenő
gázgyári igazgató.

Erber Imre
nagykereskedő.

Dr. Gáspár Géza
orvos.

Dr. Hegedűs Jenő
ügyvéd.

Hoffmann Sándor
nyomdatulajdonos.

Horváth Jenő
Első magyar ált. biz. társ. titkára.

Aláírás eszközölhető bármelyik igazgatósági tagnál, ugyancsak az alábbi üzletekben elhelyezett aláírási iverken:

Borsos Kata cégnél (Piac utca),

Blattner Gyula üveg és porcellán kereskedő (Lamprecht-palota),

Első debreceni szappangyárosok társaságánál (Piac-utca)

Schwartz Vilmos butorgyári üzletében (Piac-utca.)

Dr. NYIRI ERNŐ,
jogtanácsos, jegyző.

Kerekes Géza
földbirtokos.

Király József
gazdálkodó.

Klein Ignác
nagykereskedő.

Körner Adolf
városi tanácsnok.

Lichtblau Albert
tanint. igazgató.

Miskolczy Lajos
főszolgabíró.

LESTYÁN ADORJÁN
kir. tanácsos, kir. közjegyző
alelnök.

Nagy Sándor
birtokos.

Németh András
szálloda tulajdonos.

Nyiri Géza
máv. hivatalnok.

Publig Ernő
birtokos.

Reichman Ármán
földbirtokos.

Sinka Sándor
főgymnáziumi tanár.

Ingyenes melléklet.

BÁRÓ FEJÉRVÁRY GÉZA programmbeszédje.

(Elmondotta Budapesten, 1905. évi október hó 28-án.)

Tisztelt Uraim!

Két okból tartozom önöknek őszinte köszönettel. Először is azért a szivességükért s ama hazafias motivumokért, a melyek önöket hozzám vezették. Másodszor és legfőképp azért, hogy ezzel alkalmat nyújtanak nekem egy immár valóban halasztást alig tűrő politikai köteleesség teljesítésére. Ő Felsőleg legkegyelmesebb kéziratából, a melylyel a jelenlegi kabinetet újra kinevezte, az ország arról értesült, hogy kormányzatra való vállalkozásunk *egy politikai program alapján* történt és hogy e program Ő Felsőlegnek hozzájárulását is megnyerte. Országoszerzte, a sajtóban és a politikai közélet férfainak többrendbeli felszólalásában egyre türelmetlenebbül, egyre sürűbben hangzik fel azóta a sürgető kérdés: mi hát ez a program s melyek a vezérlő irányai, milyen politikai célok tüzetnek benne ki s mely eszközökkel kívánja a kabinet e célok elérését biztosítani?

El kell ismernem, uraim, e kérdések jogosultságát. — Semmi sem jogosultabb, mint az a kívánság, hogy alkotmányos országban a kormányzat ne meglepetésszerűen hozakodjék elő egyes javaslatával, hanem tájékoztassa eleve a közvéleményt és a parlamentet politikai rendszerének irányáról és tartalmáról, adjon tüzetesen számot törekvéseiről és szándékairól s tegye ezzel lehetővé azt a nyilvános kritikát, mely minden alkotmányos életnek s kivált a parlamentarizmusnak legfőbb éltetője.

A kormány nem kíván azzal a baladékkal élni, melylyel őt az országgyűlésnek december 19-éig való elnapoltsága megkínálja s nem vél a törvényhozó testület iránt tartozó köteles tisztelet ellen vétetni, ha mindjárt az első alkalmat ragadja meg, hogy az országot programja felől köteles őszinteséggel és teljes határozottsággal tájékoztassa.

Mielőtt kormányzati programunk irányának és egyes részleteinek feltárására rátérnék, legyen szabad egynémelyeket a kormány változott helyzetéről és új hivatásáról, valamint a parlamenti helyzetről s az ország általános helyzetéről előre becsátanom.

A kormány új hivatása.

A kormány új hivatásáról beszéltom. Szántsándékkal használtam e kifejezést, mert valóban az események menete új helyzetbe vitte bele a kabinetet. Midőn a kormányzatra első ízben vállalkoztunk, az volt egyetlen rendeltetésünk, hogy a kiegyenlítést a korona álláspontja és a többségre jutott, szövetkezett ellen-

zék politikai felfogásai között munkába vegyük. Ez a törekvésünk élénk sajnálatunkra meghiúsult. Az ellentétek még ma is fennállanak. — A többség kormányvállalásának akadályai nem hártultak el. — Magából ebből a mindenkép sajnálatos tényből sokféle következtetést vontak le a különböző pártállások szerint, de senki sem következtette belőle azt, hogy, mert a kiegyenlítés műve nem sikerült, azért az országnak felelős kormányzat nélkül kell maradnia.

Világosan folyik ebből, hogyha a jelenlegi országgyűlés többsége nem vállalkozik a kormányzásra, noha többség, a kisebbség pedig a politikai ellenőrzés szerepére kíván visszavonulni, mert kisebbség, ennél fogva olyan alkotmányos és felelős ellátásáról kell gondoskodni az állam közügyeinek, a mely az országot az államélet egyetemes pangásának szomorú állapotából kivezeti s az alkotmányos kibontakozást nemcsak törvényeink keretében, hanem a parlamenti kormányrendszer keretében is előkészíti. Ha azok a kérdések, a melyeket a pártpolitika szegzett a közélet homlokterébe, nem alkalmasak arra, hogy a korona és a jelenlegi többség közt a szükséges alkotmányos összhang létrehozassék, akkor az alkotmányos és parlamenti kibontakozásnak még csak egy útja marad nyitva: s ez az út az, a melyre mi rátértünk.

Ez az út pedig az, hogy a kormányprogram integrál részévé kell tenni olyan kérdéseket, a melyek magukban hordják az állami akaratképződés lehetőségének most hiányzó feltételeit, az ország sürgős szükségleteinek felismeréséből fakadó országos akarat és a fejlődési akarat közt való összhangnak biztosítékait.

Az ilyen program a parlament elé jutva, bármi sorsban részesül is, mindenkép kifogástalan alkotmányos kibontakozással kecsegtet.

Vagy megszerzi magának ez a program a parlamentben a többséget s akkor önmagától elhárul az alkotmányválság veszedelme s önmaguktól térnek vissza a maguk rendes medrébe a közélet hullámai. Vagy pedig a mostani parlamentben nem található többség e kormányzati program részére s akkor még mindig fennmarad az alkotmányos kibontakozás másik módjának a lehetősége, a mely az országgyűlés feloszlásában s a nemzetre való apellálásban áll.

A királyi akarat jogos szerepe a parlamenti alkotmányban.

Csak melleleg érintem itt, t. uraim, azt a kérdést, a mely a fejedelmi akaratnak a kép-

viselőházi többség akaratához való viszonyára vonatkozik. Részletesebb közjogi fejtegetésekbe bocsátkozni nem akarván, csupán azt kérdelem, nem a legegyszerűbb követelménye-e az alkotmányos államélet zavartalan folyásának, hogy egyfelől a korona, a mely a törvények szentesítésével, jogával van felruházva, s másfelől a képviselőházi többség, a melynek politikai akaratát irányítja és politikai bizalma támogatja normális viszonyok között a felelős és parlamenti kormányzatot, már jó eleve egyetértéssel s megállapodással jussanak a követendő kormányzati politikának tartalmára s irányzatára nézve? A míg a királynál van a törvényszentesítés joga, mindaddig a parlamenti kormányzatnak egyik elengedhetetlen feltétele az, hogy az állami akaratképződés e két tényezőjének együttműködése a köztük eleve tisztázott helyzetben, a köztük megállapított politikai törekvés közösségében találja biztosítékát.

E szempontra való tekintettel magyarázható az, hogy a parlamenti kormányrendszer elméletének legalaposabb ismerői egyenesen megkövetelik, hogy monarchikus államokban a többség kormányra lépése előtt konstatáltassék és a kormányzat vállalása után annak egész ideje alatt éber szemmel vizsgálattassék, vajjon a többségi akarat és a királyi akarat közt a szükséges összhang csakugyan fennforog-e. S ezt utóvégre természetesnek is kell találni. Mert a ki azt állítja, hogy az állami akaratképződésnek egyetlen tényezője a képviselőházi többség, az megfedelkezik a parlamenti pártkormányzat rendszerének két nevezetes alapigazságáról. Az egyik az, hogy a koronának a törvényszentesítési joga eleven jog s hogyha Magyarországon 1867 óta egyszer sem, Angliában pedig kétszáz év óta egyetlen egyszer sem gyakoroltatott a korona részéről a szentesítés megtagadásának joga, akkor ebből nem az következik, hogy ez a jog megszűnt, hanem ez csak azt bizonyítja, hogy úgy Angliában, mint nálunk a többségnek mindig olyan kormányprogram összeállításáról akartak és tudtak gondoskodni, a mely megnyerte eleve a koronának hozzájárulását.

A másik dolog pedig, a melyről a tulsó tábor e pontnál megfedelkezik, abban áll, hogy az alkotmányos egyensúly mindennél fontosabb érdekét a parlamenti kormányrendszer azzal biztosítja, hogy benne a pártok váltakozó uralma képviseli az egészséges élethez szükséges váltakozó áramlást, a korona ellenben a legfőbb állami érdekek szempontjából feltétlenül szükséges állandóságot. És a milyen szükséges, hogy az egymást felváltó kormányprogramok a

mindenkori szükségletekhez és az egyre hullámzó korszakhoz alkalmazkodjanak, ép olyan szükséges, hogy az államéletnek ez a mobilitása megtalálja a kellő ellensúlyát a korona által képviselt stabilitás elvében. Ha tehát a szentesítési jog eleven jog és ha egyedül ez a jog nyújtja az államélet stabilitásának biztosítékát, akkor világosan következik ebből, hogy államérdek nem akkor van megóva, ha a szentesítés megtagadásával utólagosan reparáltatnak a bajok, hanem ha azok a törvényhozás két tényezőjének akaratbeli összhangzása által már előzetesen elhárítottatnak. S ha általánosságban is áll ez, mennél szükségesebb a koronával való összhang egy olyan kérdés ügyében, a melynek intézése, — mint később czáfolhatatlanul fogom kimutatni — a király alkotmányos jogkörébe van utalva.

E pontnál lehet helye arra is rámutatni, hogy Ő Felségének legutóbb hozzám intézett legkegyelmesebb kézírata megerősítette azt a magyarázatot, a melylyel Ő Felségének szeptember 23-iki kijelentéseit szeptember 28-án kísértem: s e kézirat után már nem lehet kétség aziránt, hogy Magyarország törvényhozási függetlenségét semmiképen nem érintették.

Ezek után legyen szabad visszatérnem arra az új kormányzati hivatásra, a melyet hivatalbalépésünkkel vállaltunk.

A kibontakozás útja.

E hivatást már jeleztem: új politikát hozunk, új programot, a mely számot vet az országnak valódi és legsürgösebb szükségleteivel, biztosítja a nemzeti fejlődést az egész vonalon, az ország gazdasági és társadalmi haladását, a szervezetünkön rágódó rákfének gyökeres gyógyítását. Ezzel a munkaanyaggal megkínáljuk pártkülönbőség nélkül a parlamentet.

Programmunk komoly megvitatását, lelkiismeretes megbirálását várjuk tőle, bizonyára nem a magunk kedvéért, a kik e parlament politikai jóakarátának valami nagy mértékével — fájdalom — nem dicsekedhetünk, hanem az ország kedvéért, a mely száz és száz sebből vérzik, a melyben meglazultak az állami rend kötelei, a melyben százazreket évente kívándorlásra szorit és még nagyobb tömegeket az izzó elégtelenség táborába hajt a szociális és közgazdasági nyavalyának egyre szaporodó sokasága. Ha aztán e várakozásunkban csalódnánk, ha láttatlanul dobná vissza a parlament azt a politikát, a mely a haladás és a nemzeti izmosodás javain kívül még az alkotmányváltás elhárulásának nagy jótéteményét is biztosítaná, [akkor még mindig hátra marad az az út, a mely az alkotmányos kibontakozásnak ép oly kifogástalan módja, mint a parlamenti többség kormányrajutása: t. i. az országgyűlésnek alkalmas időben való feloszlása s a vitás kérdéseknek a nemzet ítélőszéke által való eldöntése.

Tisztelt uraim! A koalíció több jeles vezértérfia alig néhány hónappal, sőt alig néhány héttel ezelőtt fennhangon hirdette újság-cikkeiben és szónoklatokban, hogy két módja van az alkotmányos kibontakozásnak, az egyik éppen olyan korrekt, mint a másik, s a koalíció állja mind a kettőt. A többség kormányrajutása az egyik, a választóközönséghez való apellátása a másik. Ezt olvastuk gróf Andrassy Gyulától, ezt hallottuk gróf Apponyi Alberttől, ezt írta ismételt és ismételt Kossuth Ferencz is. A koalíció vezérei tehát alkotmányosnak és parlamentárisnak mondták mind a két megoldást s az egyiket éppen olyan alkotmá-

nyosnak és parlamentárisnak, mint a másikat. Ez a kabinet a koalíció vezérei által felállított alkotmányos és parlamentáris alternatívák mindkettejével jön.

Új programot hoz s az új program számára új többséget kér a parlamenttől. Ha ezt a többséget a parlamentben nem kapja meg, akkor rajta lesz, hogy azt az országban szerezzze meg. És élénk örömmre szolgál megállapíthatnom, hogy a koalíciós vezérek által felállított kriteriumok alapján is teljesen alkotmányos és parlamentáris az a megbízás, a melyet újból való hivatalbalépésünkkel vállaltunk.

Önök tudják, uraim, hogy a koalíció a választások előtt kizárólag a választási hadjáratban való együttműködésre szervezkedett és csupán az országgyűlés megnyitla után alakult át közös programmal szerves többséggé. Azt is tudják önök, uraim, hogy e közös programjuk ama képviselőházi feliratban foglaltatott össze és terjesztetett Ő Felsége elé, a melyről a leg-tárgyilagosabb kritikának is az volt a véleménye, hogy csak a megoldandó problémákat jelzi, de homályba takarja a követendő kormánypolitikának irányát és a megvalósítandó reformok méreteit.

Időközben aztán egyetlen pontjára nézve a feliratnak teljes lett a világosság. Az általános titkos szavazati jog ügyében megindult mozgalom erős hullámzásának közepette lehullott a lepel a koalíció egyik titkáról: kitudódott, hogy a függetlenségi párt, a melynek a választások előtt benne volt programjában az általános titkos választói jog, ezt a programpontját a választások után a közös programban való megállapodás kedéért elejtette.

Ámde, tisztelt uraim, ez semmit sem változtat azon a tényen, hogy a koalíció megvan, hogy a választások után állandó szervezetté kapcsolódott, a benne képviselt pártok ugyan-csak a választások után a választóknak adott programjukból egyet s más lealkudtak és lefaragtak, hogy közös programot adhassanak s e közös program alapján a többség jogait igénybe vehessék. Már most, tisztelt uraim, köztudomásu dolog, hogy e program élén az ugynevezett katonai követelések állanak, a melyek a magyar vezényszó követelésében csúcsosodnak ki.

E pontnál meg kell állapítani, hogy a hadsereg nyelvére vonatkozó követelések táborában a függetlenségi párt mellett ott látunk három olyan csoportot, a mely azt állítja magáról, hogy hiva a 67-es kiegyezésnek. A közjogi ellenzéknek e táborban való szereplése elvégre érthető dolog. A függetlenségi párt a dualizmus eltörlését s a hadsereg kettéosztását követeli, ennél fogva tőle stilszerű, hogy követeli a magyar vezényleti s szolgálati nyelvet, mert hiszen a hadseregnek nyelvi szempontból való szétválasztása már jelentékeny lépés, ipso facto a hadsereg fizikai szétválása felé. Am, mit keresnek a 67-es urak ama táborban? Ha még mindig 67-esek, akkor nincsenek tisztában a nyelvi szétválás hordereje felől. Ha pedig ezzel tisztában vannak, akkor észrevétlenül lesiklottak a közjogi alapról s mire mámorukból felébrednek, azon fogják magukat rajtakapni, hogy ugyanoda jutottak öntudatlanul, a hová gróf Apponyi öntudatosan jutott: t. i. a personal-unio süppedős talajára.

Szerénytelen volnék, ha oly kiváló államférfiak közjogi felfogásával, mint a minők gróf Andrassy Gyula, báró Bánffy Dezső és gróf Zichy Aladár a magam szerény véleményét mérném össze. De talán szabad az ő közjogi

felfogásukat a kiegyezés egyik teremtőjének, gróf Andrassy Gyulának e kérdéssel való közjogi felfogásával összemérnem. Ő talán mégis a legilletékesebb tolmácsa a saját törvényhozási szándékainak. Az ő szavaiból tudhatjuk meg legjobban, vajjon a hadsereg vezérletéről, vezényletéről és belsejéről való intézkedés jogában, melyet az 1867: XII. t.-cz. 11. §-a alkotmányos fejedelmi jognak nyilvánít, bennfoglaltatik-e a hadsereg nyelve tekintetében való intézkedés joga is.

Deák és Andrassy hagyatéka.

Történeti tény, hogy a kiegyezés alkotói és kortársai közül senki, még az ellenzéki kortársak sem kételkedtek abban, hogy a kiegyezési törvény 11., 12. és 13. §-ai a hadügyi kérdésekre vonatkozó jogszírákat az egész vonalon szabályozták. Valósággal klasszikus tanu erre nézve maga gróf Andrassy Gyula miniszterelnök, a ki a honvédségi törvény tárgyalásakor, 1868 augusztus 7-én, a képviselőházban a nemzeti-ségi képviselőkkel szemben, a kik a maguk nyelvein akarták a honvédséget vezényeltetni, ezeket mondta:

»A vezényleti nyelv nem lehet több mint egy, nem lehet kettő. — És ugyanazon ok, mely a magyar törvényhozást arra bírta, hogy a közös seregben nem két, hanem csak egy vezényleti nyelvet fogadott el, ugyanazon ok, mind a képviselő urat, mind Magyarország minden lakosát arra fogja bírni, hogy több mint egy vezényleti nyelv a honvédségnél se lehessen.«

Ime gróf Andrassy Gyula, Deák Ferencz első munkatársa, a kiegyezési korszak első miniszterelnöke, alig egy évvel a kiegyezés létrejötte után az egész ház helyeslése közben és Deák Ferencz jelenlétében hirdette azt, hogy a közös sereg nézve a magyar törvényhozás egységes vezényleti nyelvet fogadott el.

Deák Ferencz az ő első és legkiválóbb munkatársának e nevezetes kijelentését soha egyetlen szóval sem dezavualta, de nem is dezavualhatta, mert hiszen e kijelentés egész tartalma benn volt az akkori idők köztudatában.

Ez, uraim, azt hiszem eldönti az egész kérdést. Világos ebből, hogy a parlament a nyelvkérdésben való egységes intézkedést is Ő Felségére bízta.

Egyébiránt Deák Ferencznek megvolt a maga véleménye a politikának arról a fajtájáról, a melyet ma a koalíción üznek.

Avagy nem illik-e tökéletesen a mai helyzetre is ez a felkiáltás, a melyet Deák Ferencz 1867 november 6-iki beszédében találok: »A nép, mely annyit nélkülözött, megeresztve vágyainak és ábrándjának szárnyait, sokat vár és sokat remél. Vár és remél olyanokat is, mik jelenleg nem teljesülhetnek. Jötevéje-e az a népek, a ki mindig azon vágyakat és reményeket emlegeti előtte, melyek még nem teljesültek, azt pedig, a mi már megvan, kicsinyli és ócsárolja és az elégedetlenség magvait hinti el!

Igy szólt akkor Deák Ferencz, de szavai ma még jobban találhatnak. Aminthogy ma is szinarany igazság van abban az intelmében, a mely attól óvta az országot, hogy ne pályázzon kicsikart engedményekre, mert ilyen engedményekben meg van az ismét való felbomlás magva, mint ezt már szomorúan tapasztalhattuk. Épp ezért ragaszkodott Deák Ferencz a kiegyezéshez és épp ezért jelentette ki 1871 június 7-én: »Mig a Magyarország és az örökös tartományok közt kötött kiegyenlítési egyezmény fennáll, addig mindazt, a mi az egyezmény értelmétől, szellemtől, szavaitól elüt, úgy tekintem, mint megsértését a kiegyezésnek.«

A mult idők katonai követelései.

A nyelvkérdés bolygatói a történelmi és törvényhozási előzményekre is szeretnek hivatkozni. A mint azt Szederkényi Nándor is a magyar hadi intézmény történelmi és közjogi megvilágításáról szóló művében kifejti, a kiegyezést megelőző időben a magyar országgyűlések katonai követelései nemzeti szempontból e három pontban csucosodtak ki: magyar tisztek a magyar ezredek számára, magyar tisztképzés és az, hogy a parancsnokságok magyar nyelvű beadványokat is tartozzanak elfogadni.

Nézzük már most, mi van e három kívánságból már is megvalósítva. Ő Felsége rendeletéből a magyar tisztképzés ügye eddig sohasem álmódott mértékben oldatott meg. Hazánkban a tisztképzőintézetek száma megszorított; bennük a tantárgyak nagyrésze magyar nyelven adatik elő s a növendékek, a nem magyar ajkúak is, e tárgyakból magyar nyelven kötelesek vizsgálni. Jó lélekkel mondhatjuk hát a tisztképzést megoldott problémának.

Hogy a magyar csapatoknak magyar legyen a tisztikara, e célból körülbelül 1200 alapítványi hely szerveződött a tisztképzőintézetekben, a melyekből tehát évente százai rajznak ki a magyar tiszteknek, elannyira, hogy könnyen kiszámíthatja mindenki, mikor lesz elegendő magyar tisztünk a magyar csapatoknak kizárólagosan magyar tisztekkel való ellátására. A régi országgyűlések e második kívánságának teljesítése is biztosítva van. A mi pedig a harmadikat illeti, e téren Ő Felsége jóval tulment a régi országgyűlések óhaján is, midőn elrendelte, hogy a parancsnokságok nemcsak Magyarországon, hanem még Ausztriában is elfogadni tartoznak magyar beadványokat, sőt a magyarországiakat azokat magyar nyelven is kötelesek elintézni.

Sőt ez a reform megnövelte egy nagyon fontos és öröndetes újítással, azzal, hogy a közös hadsereg ausztriai parancsnokságaihoz intézett magyar nyelvű átiratok és beadványok is ezen túl magyar nyelvű elintézést kapnak, a mit e kérdésben tulás nélkül lehet újabb előrehaladásnak nevezni.

Amde, t. uraim, felvetődik önként a kérdés, mikor volt a magyar parlament a maga feladatának magaslatán: ama harmincz esztendőn át, a mely a kiegyezés életbelépésétől a 90-es évekig tartott és a mely korszakban a képviselőház a hadsereg nyelvkérdését sohasem feszegette, vagy pedig a legújabb időkben, a mióta e kérdésnek könnyelmű előránczigálása nemcsak politikai divattá, hanem a koalíciós erkölcsan szerint szinte a hazafiúi lelkiismeret kriteriumává lett?

Mert az az elmélet, hogy a kiegyezési törvény 11. szakasza a hadsereg nyelvére nem terjed ki, s ha ki is terjed, akkor is egy véletlenül összeverődött s mesterségesen összetákoltt többség szava elegendő a törvénybe iktatott felségjog lerombolására, — ez az elmélet — uraim, legújabb keletű. Még néhány év előtt is a leghevesebben küzdött ellene ugyanaz a gróf Andrassy Gyula országgyűlési képviselő ur, a ki az 1867-es kiegyezésről szóló művében egyrészt oda nyilatkozik, hogy: »*Európa egy parlamentjének sincs több joga seregével szemben, mint a magyarnak a közössel szemben*«, másrészt a következő nagyfontosságú kijelentéseket teszi: »*A kiegyezés jelenlegi magyarzatának a korona jogainak hátrányára való módosítása nem szükséges, sőt káros. A sereg belső szervezetéhez tartozó minden ügyet, a nyelvkérdés megállapítását, az oktatás vezetésével együtt, a király jogkörében kell ezentúl is meghagynunk.*«

A magyar érdeket nem a korona hatáskörének megszorításában kell keresni. Nem a

korona ellenére, hanem csak ennek támogatásával foglalhatjuk el azon pozíciót, a melyet fajunk számára kívánunk. A nyelv kérdését kényes természeténél, nemzetiségi vonatkozásainál fogva a leghelyesebben a királyra bizzuk. Csak ez a megoldás biztosít bennünket arról, hogy veszélyes nemzetiségi irány semmiesetre sem fog a sereg egy részében sem elterjedni.

A kormány programja.

Most pedig engedjék meg, tisztelt uraim, hogy áttérjek ama kormányzati program vázolására, a melyhez Ő Felsége hozzájárulását elnyerni szerencsések voltunk s a melynek alapján kabinetünket megalakítottuk.

A választói jog.

Tisztelt Uraim!

Politikai programunk élén egyuttal jelzője gyanánt politikai törekvésünk irányának s kormányzati munkánk tartalmának a választói jog reformja áll. Közmeggyőződésé vált hazánkban már esztendőnk óta, hogy az adócenzusos választói jog feltétlenül és sürgősen reformra szorul. Még pedig két okból. Az egyik ok a választói jog alapjául szolgáló adóösszeg kiáltó aránytalansága és példátlan egyenlőtlensége. A másik ok a tulkeskennyé lett választói jognak a népképviselőt őszinteségére és politikai erőtartalmára gyakorolt hátrányos befolyása. Hazánkban a választói jogosultság adócenzusa hatvan fillér és 120 korona közt váltakozik. Micsoda szociális igazságtalanság és politikai képtelenség van abban, hogy egyazon ország egyik vidékén már 60 fillérnyi évi adóösszeg megadja a polgári jogok gyakorlásának lehetőségét s más vidékeken politikailag jogtalan az is, a ki 119 korona adót fizet!

Ám ez a rendszer nemcsak igazságtalan, de politikailag viszonyainknak sem felel meg, mert az aránytalan magas cenzusok épen a tiszta fajmagyarságnak rétegét rekeszti, ki az alkotmány sáncaiból.

A parlamenti reform kérdése ama tudat alapján érlelődött meg a közvéleményben, hogy ezek a mai viszonyok nemcsak a politikai és társadalmi egyensúly szempontjából tarthatatlanok, hanem még inkább azok abból a szempontból, a mely a parlamentarizmus életcéljával és létfeltételével a legszélesebb néprétegek érdekeinek, jogainak, társadalmi és gazdasági törekvéseinek céltudatos ápolását tüzi ki. Valóban, a ki látó szemmel nézi közviszonyaink elfajulását, annak nem kerülheti el figyelmét annak az okozati összefüggésnek a nyilvánosságos volta, a mely nálunk a tulkeskennyé vált szavazati jog anakrizmusa és a parlament meddősege közt létezik.

Mert mi a jellegző vonása a magyar parlamentarizmus utolsó esztendőinek? Egyfelől az, hogy a legsürgősebb és legéletbevágóbb gazdasági és társadalompolitikai érdekek teljesen paragon hevernek, a népképviselő részéről semmiféle figyelemben nem részesültek, másfelől pedig az ország drága ideje meddő közjogi vitákra és kötegető szörszálhasogatásokra pazarlódt.

Azt, hogy a középbirtok megörlődik, a kisbirtok pusztul, s a törpe birtokok száma ijesztő mértékben szaporodik; azt, hogy Magyarország 13 milliónyi agrár lakosságából teljes 10 millióra rug a mezőgazdasági proletárság száma; azt, hogy a népesedési mozgalom egyre csüggesztőbb képet mutat, mert a mit a gyermekhalandóság csökkentésével megnyerünk a vámon, azt tisztesen, százszorosan veszítjük el a révén: t. i. egyfelől az immár évente 300.000-re emel-

kedő kivándorlás révén és másfelől ép a fajmagyarság soraiban tömegesen duló, a jövődő nemzedékekre is végzetesen kiható egy és kétgyermekrendszer révén: mind ezt a parlament nem tudta vagy nem akarta észrevenni.

S mialatt az ország gazdasági viszonyai egyre romlottak, a társadalmi egyensúly szerkezete minden pillérjében megrendült, a pauperizmus egyre szélesebb körökre terjedt ki, a nyomor és inség millióknak és millióknak jutott elháríthatlan osztályrészévé: az alatt a parlament hol obstruált, hol pedig — és ez volt a jobbik eset — közjogi elméletek bonczolgatásával, közjogi kérdések feszegetésével, a fő alkotmányharcok felidézésével és az államhatalom főszervei közt szükséges hatalmi és jogi összhang könnyelmű megbontásával foglalkozott. És ez a mily káros és sajnálatos volt, ép oly oly természetes is.

Parlament, a melynek választóiból a népzöm mesterségesen ki van rekesztve, nem mutat hat fogékonyságot a valódi népnek valódi szükségletei iránt. És parlament, a mely nem érez függést lefelé, felmentettnek érzi magát az igazi népképviselőt ama feladata alól, a mely a széles néprétegek érdekeinek értelmes és szeretetteljes felkarolásában áll. A keskeny választói jogu parlamentek mindenütt — Angliában is — az olygarchikus uralom összes büneibe estek: alkotmányjogi harcokkal töltötték idejüket, elhanyagolták a tulajdonképeni nemzettestnek, a dolgozók tömegének legsürgősebb érdekeit és martalékává lettek áldatlan párttusák szilaj elfajulásának.

Ez a vegzet beteljesedett a magyar parlamentárizmuson is.

És kibontakozást, igazi kibontakozást — olyat, a mely a betegségnek nem tüneteinel áll meg, hanem leszáll utolsó okáig és a bajt gyökerében orvosolja — ilyen kibontakozást egyedül az a parlamenti reform hozhat, a mely a parlamentet ismét bekapcsolja a nép érdekeibe és a nép akaratába.

A politikai jogok gyakorlatából senki sem zárható ki, a ki az állam iránt való kötelességeit teljesíti; és ezért, *tisztelt uraim, a kormány az általános titkos községenkénti közvetlen szavazati jogot állította programjának élére* azzal, hogy ezen intézmény megvalósításánál az állami és nemzeti érdekek szempontjából szükséges kautélák gondosan mérlegelendők.

Semmiféle közbülső megoldás itt célhoz nem vezethet. A milyen mélyen fekszik a baj, ép oly gyökeresnek kell az orvoslásnak is lennie. Ellenfeleink szeretnek rámutatni Angliára s azt vetik ellenünk, hogy ott a választói jog még ma sem általános. Ez igaz. De két megjegyzésem van erre az ellenvetésre. Az egyik az, hogy az angol szavazati jognak a lakásbérlokre és eszéledekre történt kiterjesztése óta a mérték ott is erősen megközelíti az általánosságot; a másik pedig az, hogy Angliában a törvényhozás a radikális megoldásokat e téren azzal tudta elkerülni, hogy megtette azt, a mit mi megtenni elmulasztottunk: éber szemmel figyelte meg állandóan, mikor vált politikailag és kulturális szempontból éretté egy-egy társadalmi réteg s mihelyt ilyet talált, azonnal sietett a politikai jogokat erre is kiterjeszteni. Ott tehát a fejlődés ép oly következetes volt, mint a milyen következetes volt nálunk az alkotmányos szervezet vérfelfrissítésének elhanyagolása. Egyébiránt, ha Angliánál vagyunk, legyen szabad rámutatnom egy döntő körülményre.

Nálunk az általános titkos szavazati jog, a melyet mi a 24-ik évhez s az irni-olvasáshoz kötünk, alig fogja megháromszorozni a szavazók számát. Angliában az 1832-iki nagy reformbill máról holnapra megötszörözte a választók

számát. És tessék végiglapozni az angol nép történetét; az a nagy tanulság fog belőle kiérni, hogy a brit világhatalom képrázta fel- lendülése a választók számának ötszörösére emelésével kezdődik. Azt a nagy okulást mérithetjük ebből, hogy virágzó nemzeti élet, izmos gazdasági haladás és erőteljes állami megszilárdulás csakis a nép egész erejének a parlamentbe való bevezetéséből várható.

Ép ezért határoztuk el az általános, titkos, községenként és közvetlenül gyakorlandó választási jog megvalósítását. És minthogy ellenfeleink a tőlük megszokott politikai lojalitással ezen elhatározásunk őszinteségét és becsületes komolyságát gyanúsításokkal illetik, rajta leszünk, hogy az így támasztott kétségeket lehetőleg azonnal, az országgyűlés összeülése után, a törvényjavaslat benyújtásával eloszlassuk.

Katonai program.

A hadügyi kérdések terén, t. Uraim, programunk természetesen épp úgy mint minden egyéb vonatkozásban az 1867. XII. t.-cz. keretei között mozog, rendületlen meggyőződésünk lévén, hogy Magyarország jól felfogott érdekeinek megóvása és előmozdítása csakis ezen a közjogi alapon biztosítható. A katonai kérdések terén a kormány hű kíván maradni azon irányhoz, a mely Ő Felsége legkegyelmesebb elhatározásai folytán a nemzeti vívmányokat a hadügyi téren is éppen a legutóbbi időben oly ürvendtesen gyarapította. E vívmányok legbecesebbje kétségtelenül a tisztképzés, a mely nemzeti irányban immár széles alapokra van lefektetve és a melyre beszédem előbbi folyamán már rátértem. Itt csak azt említem meg, hogy a tisztképző intézetekben a tantárgyak nagy részére nézve a magyar nyelvnek kizárólagos előadási és vizsgálati nyelvül alkalmazása Ő Felsége részéről már elrendeltetett s hogy a nem magyar csapatoknál szolgáló magyar tiszteknek visszahelyezése Ő Felsége rendeletéből már fokozatosan folyamatban van.

Ha még ráutalok a magyar beadványok elfogadására s a közös hadsereg parancsnokságainak magyar levelezésére, valamint ugyancsak arra a megtörtént intézkedésre, a mely a hadseregben a magyar nyelvnek előjogaira vonatkozik, akkor egyuttal megjelöltem azt az irányt, a melyben a fennforgó katonai kérdésekben politikánk mozogni fog. Súlyt helyeztünk annak a fontos intézkedésnek gondos végrehajtására, a mely a magyar nyelvet a többi ezrednyelvtől erőteljesen megkülönböztetve, azt rendeli el, hogy a magyarországi nemzetiségek, ha anyanyelvük nem is a magyar, a csapatszolgálatnál magyarul képeztessenek és oktattassanak, ha anyanyelvük mellett a magyar nyelvet is beszélnek. És minthogy programunk, mint később előadni szerencsém lesz, a népoktatásban a kötelező ingyenes oktatás mellett a magyar nyelv sikeres tanítását is biztosítja, e két rendszabály együttvéve kiszámítható időben eredményezni fogja azt az állapotot, hogy a hadsereg magyar részében az oktatás és kiképzés nyelve kizárólag a magyar lesz s ily módon a hadsereg nemzeti jellege a nyelvben is ki fog domborodni.

A közös hadsereg jelvényeinek az ország közjogi állásával összhangzásba hozása szintén bennfoglaltatik a programunkban. Élénk megelégedésemre szolgál jelezhetnem, hogy nemsokára bizottsági tárgyalás fog megindulni, a melynek célja az lesz, hogy a jelvények kérdése közjogunknak megfelelően rendeztessék. A kormány természetesen a reá nehezede felelősség tudatában a véderőnek az állam érdekében való fejlesztése előtt nem fog elzárkózni, de feltétlen kötelességének ismeri, hogy az ország áldozat-

készségét csakis az elkerülhetetlen szükség mértékéig vegye igénybe. Kijelentem továbbá, hogy a kétéves szolgálati időnek rendszeresítéséhez ragaszkodunk s ez intézményt a véderőtörvény revíziójának keretében kívánjuk megvalósítani. Általában a szabadelvűpárt 9-es bizottsági katonai programnak az egész vonalon való gyors végrehajtását fogjuk feladatunkul ismerni.

Gazdasági program.

Egy másik irányu nagy és nehéz feladat, t. Uraim, hazánk gazdasági megerősítése;

Nemzeti alapon, hogy vele Magyarország vagyoni ereje növeltessek.

Demokratikus irányban, hogy a gazdasági fejlődés a lakosság legalsó rétegeire is kihasson és az ország gazdasági átalakulásába a kis ember épp úgy bevonassék, mint a nagy tőke tulajdonosa.

Szociális irányban, hogy biztosíttassék érvényesülése a tőkével egyenrangú tényezőknek: a munkának is, és e kettő együttműködésével legyen a nagy cél eredményesen szolgálható és biztosítható.

Tisztelt Uraim! Mindenek felett áll a nemzeti alap. Ennek kell kifezésre jutnia minden ténykedésünkben, e szerint kell berendeznünk egész gazdasági életünket. Nem abban az értelemben, hogy ezzel kikapcsoljuk magunkat a világgazdaságból, mert ez végzetes hiba lenne, mely önmagunkon boszulná meg magát leginkább. Saját érdekünk, hogy a világgazdaság alakulásaihoz alkalmazkodjunk, hisz mint aránylag kis nemzet exclusiv gazdasági politikát nem folytathatunk. Ez az oka annak, hogy a változott kereskedelempolitikai helyzettel nekünk is számolnunk kell.

Számolunk annnyival inkább, mert a gazdaságilag gyengébb fél mi vagyunk. És ezzel rátérek — tisztelt Uraim — a gazdasági politika ez időszert legaktuálisabb részére: Magyarország Ausztriával való gazdasági viszonyára.

Évek óta nem sikerült azt az állapotot biztosítani a két állam közötti gazdasági viszonyban, mely az egész mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi élet alapfeltétele. Előbb Ausztria, most Magyarország belpolitikai viszonyai következtében.

Ezáltal súlyos-kényszerhelyzet állott elő reánk nézve. Az az időpont, melyben csaknem az összes európai államok új kereskedelempolitikai korszaka kezdődik, rohamosan közeledik, már csak néhány hónap választ el attól s ha addig Magyarország jövő gazdasági alakulata tekintetében nem határozott, az ország kikapcsolja önmagát a világgazdaságból és a legsúlyosabb, szinte beláthatatlan gazdasági válság elé néz.

Ennek az elhatározásnak első része Ausztriához való gazdasági viszonyunkat illeti. Ezt kell első sorban rendeznünk. Az időbeli kényszerhelyzet, akár 1906 márczius 1-jét vegyük, az új európai kereskedelempolitikai korszak kezdetét, akár 1907 december 31-ikét, mint az 1899. évi XXX. t.-cz. által felállított határt, csak egy megoldást enged meg ma már Magyarországnak, az eddigi vámszövetségi viszony fenntartását 1917-ig, azon időpontig, melyben a német és olasz szerződés le fog járni, a mikor ismét szabad kezünk lesz, gazdasági berendezésünk tekintetében.

De hogy akkor ne állhasson elő az országra nézve ugyanaz a helyzet, mint a melyben ma vagyunk; hogy az ország, ha kell, rátérhessen kockázat, sőt aggály nélkül az önálló gazdasági berendezésre: hogy behozhassa akkor az önálló vámterületet, ha viszonyai szempontjából megfelelőbbnek tartja, ezt ezen idő alatt az aláb-

biakban kifejtendő módon elő kell készíteni, ezt elő is akarjuk és fogjuk készíteni.

Az 1867. évi XII. t.-cz. fenntartva az ország örendelkezési jogát a gazdasági berendezkedés tekintetében, előírja, hogy a két állam kormánya tárgyaljon egymással ezen kérdésre nézve.

A törvény ezen rendelkezése minden körülmények között betartandó. De hogy két, lehetőleg egyenlő erejű tényező álljon egymással szemben a tárgyalásoknál: hogy Magyarország, ha viszonyai és érdekei úgy kívánják és Ausztriával ezek kielégítésére alkalmas gazdasági egyezsége lépni nem tudna, az önálló vámterületi berendezést a most kötendő kereskedelmi és vámszövetség lejártával az ország gazdasági érdekeinek minden sérelme nélkül életbeléptethesse, hogy tehát gazdasági fejlődésünk nemzeti iránya arra az esetre feltétlenül biztosítva lehessen: ez alkotja egyik legnagyobb feladatunkat gazdasági téren.

Ez nem jelent gazdasági háborút Ausztriával, a mit a magunk érdekében, de Ausztria szempontjából is lehetetlennek tartok, hanem jelenti egyszerűen azt, hogy Magyarország meg akarja védeni a maga gazdasági érdekeit a saját viszonyai szerint.

Mi szükséges ehhez az előkészítéshez és mely irányban tervezzük ezt?

A választól, melyet e kérdésre adunk, függ programunk ezen sarkalatos pontjának komolysága is.

Agrárpolitika.

Az ország termelési viszonyai szabják meg feladatunk irányát e tekintetben.

Agrárállam vagyunk, utalva terményeink nagy fölös részével a kivitelre. Létkérdés földművelésünkre, hogy terményeink fogyasztását biztosítsuk. Nem vagyunk annyira elfogult eddigi gazdasági berendezkedésünk tekintetében, hogy azt állithassam, miszerint Ausztria piacza nélkül a magyar mezőgazdaság egyáltalán nem lehet meg. De igenis erős meggyőződésem az, hogy a minden szükséges előkészület nélkül hirtelen elszakadás reánk nézve súlyos megrázkódtatással járna, mert évtizedeken át első sorban csak a közvetlen szomszédos piacra rendezkedtünk be és nem számoltunk azzal az eshetőséggel, hogy gazdasági fejlődésünk érdekében más piacokra is lehet szükségünk.

Mezőgazdaságunk aránylag drágán termel és nem eleget. A föld nincs kellően kihasználva. A gazdasági mellékágak nincsenek kellően művelve, a kis- és középbirtok magára és elhagyatva áll, gazdasága nem elég intenzív; a nagybirtok termelése túlságosan egyoldalú, mezőgazdasági iparok csak korlátolt mérvben állnak segítségére, hogy a birtok jobb kihasználását és jövedelmezőségét biztosítsák.

Mezőgazdasági berendezkedésünk, bármily különösen hangozzék is ez egy agrárországban, a minő Magyarország, hiányos, sem ipari, sem kereskedelmi segédeszközei nem állanak kellő mértékben rendelkezésére.

Gazdasági berendezkedésünk nemzeti iránya és az önálló berendezkedhetésre való komoly előkészületünk mindenekelőtt nagyarányú mezőgazdasági politikát követel.

Ez nagy anyagi áldozatokat fog kívánni az államtól, de a melyek elől el nem zárkoztathatik, mert az ország legvitalisabb érdekei követelik ezt. Bármily különösnek lássék is, hogy egy agrárállamnak áldozatokat kell hoznia mezőgazdasága fejlesztéseért, ez mégis oly tény, mely előtt szemet hunyni egyenlő lenne az ország gazdasági függőségének tudatos állandósításával.

Birtokpolitika.

Gazdasági viszonyaink erőteljes fellendítésének egyik alkalmatlan eszközeül kínálkozik a *birtokpolitika*. Természetes, hogy a kormány birtokpolitikája csakis a helyes *társadalmi egyensúly és a szociális igazság* útján haladhat, tehát *feltétlenül demokratikus jellegűnek* kell lennie.

Feladatunkul fogjuk ismerni, hogy a kötött földbirtokon — természetesen a tulajdonjog érintése nélkül — az üzemnek olyan módja honosíttassék meg, a mely lehetővé teszi, hogy a mezőgazdasági kis existenciák, még pedig nemzedékek egész sorozatára a hazai röghöz köttessenek. E célra kiválóan alkalmas eszközt látunk az állam által megszerzendő és felszabadítandó földterületek parcellázásában, továbbá az országos közutak földbirtokainak hosszú bérlet útján kisgazdák művelésébe bocsátásában.

Nagy gondot kívánunk fordítani a *kis- és középbirtok adóssághiteleinek könnyítésére*. A már megkezdett uton haladva, a rendelkezésre álló intézmények kihasználásával és új intézmények teremtésével gondoskodni kívánunk arról, hogy a közép- és kisbirtokon fekvő súlyosabb természetű kölcsönök a jelenlegi hitelviszonyoknak megfelelő kölcsönökké legyenek konvertálhatók, hogy e birtokosok a maguk *beruházási szükségleteit jelzáloghitel útján* elégíthessék ki, valamint intézkedni fogunk, hogy a mezőgazdasági üzem természetének megfelelő hitelforrások fejlesztesse és a legszelebb mértékben hozzáférhetővé váljanak.

Iparpolitika.

További előfeltétele a gazdasági haladásnak, tisztelt uraim, az erőteljes, igazán nagyarányú iparpolitika. Az utolsó tíz év iparpolitikájának eredményeitől az elismerést nem lehet megtagadni. De ezen eredményekből helyesen csak az a következtetés vonható le, hogy mert viszonyaink nagyarányú ipar fejlesztésére alkalmasok, ép azért még sokkal többnek kellene ez irányban történnie. E törekvésnek két alapvető elve van: megteremteni Magyarországnak nagy gyárparát és regenerálni az országnak százados *multa* visszatekintő *kisiparát*.

A hazai kisiparosság, a nemzeti társadalomnak e fontos eleme, nagyrészt még életképes és kiragadható még a pusztulás örvényéből. E munkára vállalkozni anyagi támogatással és ott, ahol kell, törvényhozási intézkedésekkel is, egy okos kormánypolitikának elsőrendű kötelessége.

Beruházások.

Ugy a földművelés, mint az ipar érdekei hathatósan karolhatók fel a víziutak nagymérvű kiépítésével. Európa nyugatán folyókat szabályoznak és tesznek hajózhatóvá, csatornákat építenek, hogy megkönnyítsék és olcsóbbá tegyék a szállítást és nagy vidékeket gazdaságilag termékenyítsenek. Ha nem akarunk a világháborúban elmaradni, ezen példán kell nekünk is indulni. Csatornákat kell építenünk, szabályoznunk és hajóhajóvá kell tennünk a magyar szent korona országainak folyamrendszerét s ha ezzel együtt sikerül megoldanunk ama nagy termelési területen a mesterséges öntözés kérdését is, ezzel oly feladatot végzünk, a melyért a késő utódok hála fog jutalmazni.

Mind e munkálatok csak nagyobb beruházással oldhatók meg, mert az állami költségvetés rendes kerete ekkora kiadási tételeket nem bír meg. A már említett feladaton kívül

nagyszabású beruházási program szerepel kormányzati terveinkben. És noha a mai súlyos viszonyok közt, midőn az immár többször felépítő törvényen kívüli állapot állami pénzügyeinknek európaszerte elismert szilárd alapjait kezdi veszélyeztetni, fokozottabban hárul reánk a takarékoskodás kötelessége, az államháztartás ökonomiájában e szempontnak nem szabad a természetes és szükséges fejlődés rovására érvényesülnie. És bár belátjuk, vagy talán mert belátjuk, hogy a helyes pénzügyi politika nem öncél, hanem a pénzügyi konszolidációt, azért tartja állandóan szem előtt, hogy az állam rendezett pénzügyeit a közgazdaság szolgálatába állíthassa, épp azért mi is követni akarjuk a takarékoskodást, de csak a maga helyén.

Nem fogjuk elfeledni, hogy a beruházások munkát is adnak, eredményeikben az állami jövedelmeket is fokozzák, tehát gyümölcsöző befektetésül is tekintendők. Társadalmi és gazdaságpolitikai törekvéseink nemzeti demokratikus és szociális iránya kifejezésre fog jutni programunk idevágó részleteiben is.

Szociálpolitika.

Visszatérek a kisipar helyzetére, a mely az állam anyagi támogatásán kívül, helyzetének törvényes biztosítását is követeli. Múltán követeli a kisiparosság évek óta az ipartörvény revízióját; e revíziót komoly és sürgős feladatunk közé soroljuk, megoldása már csak nagyon rövid idő kérdése. Az új törvényben kiküszöböljük az egészségtelen versenyviszonyokat, szilárdítjuk a szorgalmas kisiparos helyzetét, gondoskodunk a jövő nemzedék képzéséről, megadjuk iparosainknak a testületi kényszer révén a hatékony eszközök saját viszonyaik észszerű rendezésére.

Ugyancsak az új ipartörvényre vár fontos szociálpolitikai feladatok megoldása. Szabályozni kell a munkások jogviszonyait, gondoskodni kell a dolgozó osztály kellő védelméről és biztosítani kell egy jogos és sürgős követelés megoldását: t. i. a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyainak igazságos rendezését. Ugyan e helyütt említjük fel a magánosoknál alkalmazott gazdasági és erdészeti tisztviselők nyugdíj- és jogviszonyainak a birtokosok érdekeinek megóvása mellett való szabályozását.

A mezői és erdei gazdasági munkások viszonyainak szabályozása szintén gondoskodás tárgyát fogja képezni.

A feladatok e sorozatához fűződik gazdasági politikánk szociális iránya. Szociálpolitikai tekintetben hazánk egyik legelmaradtabb országa Európának. A vasárnapi munkaszünettel, a munkások betegségyógyításával és a gyermekek gondozásáról szóló törvényekkel szociális törvényhozásunk jórészt ki van merítve. Az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak még ma nincs törvényesen elismert képviselői rendszerük. Minden társadalmi osztályt meghallgattatik, ha róla intézkedés történik, csak ez nem. Ez a helyzet tarthatatlan. Ezt a jogot meg kell adni ennek az osztálynak is.

Ugyisint szabályozni kell a gyermekek, fiatalok munkások és munkások védelmét, valamint a munkások gyermekeinek iskolázását, ipari pályára való ingyenes nevelésüket, leányaiknak a munkás család viszonyaihoz alkalmazkodó kiképzését. A munkások sorsáról való jobb gondoskodás, betegség, baleset, akkor s rokkantság esetére oly feladat, mely a legközelebbi jövőben várja megoldását. Itt van továbbá a nagy városokban a munkáslakásoknak halasztást alig tűrő ügye, a zálogügy humánus rendezése, a munkáskórházak és szanatóriumok

ügye és több más rokonfeladat, melyeknek megoldásánál gazdasági programunk nemzeti, demokratikus és szociális iránya fog érvényesülni.

E kormányzati és törvényhozási tevékenységtől várjuk mi, tisztelt uraim, hazánk gazdasági viszonyainak fellendülését és társadalmi állapotaink egyensúlyba jutását. Ha mind e törekvésünk valósággá lesz váltható, akkor valóban új korszaka nyílik meg állami és nemzeti életünknek. S valamint mai korszagos állapotainknak legjellegzetesebb tünete a kivándorlás állandó emelkedése, azonképp reméljük, hogy a helyes társadalmi és gazdasági politika a kivándorlás csökkenésében fog kifejezésre jutni. Ugyancsak fontos szociálpolitikai tekintetek érlelték meg a közvéleményben és kormányzati terveinkben is a *közegészségügy államosítását*. A mai szervezet hiányai szembeszökők. A községi és körorvosok száma elégtelen, fizetésük csekély, primitív állapotban van a bábauty is, noha e téren az utolsó évtizedekben némi haladás észlelhető. Demokratikus kormánypolitikának nem lehet közömbösen elhaladnia azon érzékeny kár mellett, a melyet a nagy halandóság okoz. Könnyen elkerülhető veszteségeinket, a melyek egyfelől a kivándorlásból, másfelől a nagy halandóságból erednek, ki kell valahára küszöbölni.

Az emberélet gazdasági értékének megbecsülése egyik ismertető jele a modern kultúrának; másik ismertető jele pedig az emberélet egészséges és zavartalan fejlődéséhez fűződő humanitárius szempont. E két tekintet csakis úgy érvényesíthető, ha a közegészségügyi feladatok ellátása a községek és törvényhatóságok hatásköréből az állami hatáskörbe megy át. Még pedig nemcsak azért, mert az állam pénzügyi eszközei e szervezet jobb dotálását teszik lehetővé, hanem legkivált azért, mert egységes közegészségügyi politika csakis az állam céltudatos központi cselekvése révén inaurálható.

Ugyane szociális és demokratikus törekvések szabják meg igazságügyi politikánk tartalmát is. Tekintettel arra, hogy a jogbizonytalanság nemesak kísérő jelensége, hanem részben forrása is a gazdasági romlásnak és a társadalmi dekompozíciónak, elsőrendű feladatunknak tekintjük az általános magánjog szabályozásával jogrendszerünk gerincét megalkotni. Ugyanerre való tekintettel célba vettük a polgári peres eljárás reformját az igazságszolgáltatás gyorsítása és olcsóbbá tétele érdekében.

A büntető-törvénykönyv revíziójánál enyhíteni kívánunk főleg olyan tulszigorúakat bizonyult rendelkezéseket, a melyek tulnyomóan az alsóbb néprétegeket sújtják. Demokratikus feladat továbbá a fogyasztó tömegek megvédése oly módon, hogy a kereskedelmi törvény revíziójánál az üzleti forgalomban a jóhiszeműség és tisztesség előmozdítása biztosíttassék. A szövetkezetek és biztosítási ügy újraszabályozása abból az irányelvűből fog kiindulni, hogy ezen üzletágakban, a melyek a népeletben erősen nyulnak bele, egyrészt az öntevékenység fejlesztesse, másrészt a magánfelek érdekei hatályosabb állami felügyelet útján a károsodástól lehetőleg megóvassanak. A családi otthon védelmén és a végrehajtás alól való mentességek kiterjesztésén kívül igazságügyi programunk az uszortörvény revízióját is magában foglalja.

Progresszív adó.

Pénzügyi politikánkat szintén a nemzeti, a demokratikus és a szociális szempontok irányítják. Ebből folyólag mihelyt közgazdasági és

pénzügyi helyzetünk az évek óta tartó bizonytalanságból kimenekül s a most uralkodó pangást a gazdasági erők megpepszdülése váltja fel, azonnal gondunk lesz rá, hogy az egyenes, valamint a fogyasztási adók reformjának előmunkálatai befejeztessenek s e régóta várt reformok megvalósítsanak. A megfelelő létminimum biztosítása mellett a progresszív elvű általános jövedelmi adó meghonosításával ezzel kapcsolatban egyenes adóztatásunk számos aránytalanságának megszüntetésével főleg a kisebb gazdasági egzisztenciák terhein fogunk és akarunk könnyíteni.

Nem tévesztjük szem elől e mellett a nem állami közterhek okszerű reformját sem. Egyik leg sürgetőbb feladatunknak tekintjük, hogy ott, ahol párház és egyéb ily jellegű egyházi adók a szegény népre aránytalan súlytal nehezdednek, megfelelő rendezés útján könnyítés történjék.

Ingyenes népoktatás.

Figyelemmel arra, hogy minden nép gazdasági ereje és nemzeti fejlődése annak műveltségi fokától függ, kormánypolitikánk kiváló súlyt fektet a népnevelés feladataira is. A tan kötelezettség még mindig nincs oly mérvben érvényre emelve, a mint ezt a népmilliók érdeke megkívánja.

Ennek egyik oka abban keresendő, hogy az iskolák túlnyomó részében az oktatásért tandíjat követelnek. Viszont az iskolafenntartók annyira túl vannak terhelve, hogy a tandíjjövedelmet nem nélkülözhetik. E bajon a kormány az általános kötelező ingyenes népoktatással kíván segíteni oly módon, hogy az iskolafenntartók az ebből eredő jövedelemcsökkenés erejéig az állam érdekeinek megóvásával kárpótoltassanak.

Az ingyenes oktatás mellett arra is lesz gondja a kormánynak, hogy az elemi népoktatást tekintet nélkül az egyes iskolák jellegére, a gyakorlati élet kívánalmaihoz alkalmazza. Egyik legfontosabb törekvésünk oda irányul, hogy a népoktatásban az állam nyelvének taníttatása nemcsak az állam, hanem a nem-magyarajku honpolgárok jól felfogott érdekében is teljes sikerrel történjék. E feladattal kapcsolatban gondunk lesz a tanítók anyagi helyzetének javítására. Az állami tanítók fizetése az állami tisztviselők fizetésrendezése keretében, a községi és felekezeti tanítók anyagi helyzetének javítása pedig a népoktatási törvény revíziójában fog megoldást nyerni.

Abból indulunk ki e szándékunknál, hogy a kikre rábizzuk a jövőben nemzedékek lelki képzését, azokat gondmentes élet és társadalmi függetlenségük biztosításával abba a helyzetbe kell hoznunk, hogy nagy kulturális és nemzeti feladatukat egész tetterejük és becsvágyuk latba vetésével oldhassák meg. A népoktatás intenzívebb fejlesztése érdekében a népoktatási törvény revíziója keretében egyfelől a képzőintézetekben a jellegre való tekintet nélkül a tanítóképzés színvonalát egyenlő mértékben fogjuk emelni s másfelől behozzuk az általános állami tanítóképzés intézményét.

1848 : XX.

Az 1848. évi XX. t.-cz. 3. §-át az egyes vallásfelekezetek különleges viszonyainak és a törvényes fejlődésnek figyelembe vételével, valamint az egyházi autonómiák tiszteletben tartásával akkép kívánjuk végrehajtani, hogy a bevett felekezetek közt a teljes egyenlőség és viszonyosság az egész vonalon érvényesüljön. Rámutatva itt újból a párházról már elmondot-

takra, első sorban a felekezeti adózási viszonyokban rejlő nagy anomáliákon kívánunk törvényhozási uton segíteni és itt az e kérdésben helyzetüknél fogva előtérben álló protestánsokkal szemben azon jogelvek alapján fogunk helyezkedni, a melyeket ezen egyházak testületei újabban megállapítottak. Sürgős feladatunknak ismerjük a katolikus kongrua megoldását is, valamint előre igyekszünk vinni az államkormányzat hatáskörében a katolikus autonómia ügyét is.

Azon hivatás szempontjából, a melyet az alapítványok a közjótér terén teljesíteni hivatnak, törvényhozási uton kívánjuk szabályozni az alapítványi jogot is, még pedig oly módon, hogy az alapítványi tulajdon szentségének biztosítékait növeljük és teljesen kizárjuk annak lehetőségét, hogy alapítványi vagyon elveszessen.

Allamosítás.

A népjogok széleskörű kiterjesztésének logikus folyományát képezi a végrehajtó hatalom hatályosságának biztosítása. Az 1891: XXXIII. t.-cz. amugy is kimondja, hogy a közigazgatás a vármegyékben állami feladatot képez, melyet kinevezett állami közegek intéznek. Az általános választói jog törvénybeiktatása után a kormány nyomban törvényhozási intézkedést fog kezdeményezni az előbb idézett törvény végrehajtása céljából, oly feltétellel azonban, hogy az önkormányzat érdekei az általános választói jogon nyugvó parlamenti reformmal összhangzásba hozassanak.

Szolgálati viszonyok rendezése.

A köztisztviselőknek a kormánytól való politikai függetlenségét biztosítani és közérdekű működésüket intézményes garanciákkal körülbástyázni szolgálati pragmatika tagja, a melynek megvalósítása kormányzati feladataink egyik leg sürgetőbbjét képezi, amelynek keretében a fegyelmi eljárás modern alapokon szabályoztatni fog.

Fizetésrendezés.

Hasonlóan égető és tovább nem halasztható feladatnak ismeri a kormány az állami, törvényhatósági és az államvasuti tisztviselők megkezdett fizetésrendezésének az egész vonalon való befejezését és ezzel kapcsolatban gondoskodni kíván a kormány arról is, hogy az állami, törvényhatósági, valamint a vasuti tisztviselőket terhelő adósságok egy megfelelő pénzügyi szervezéssel mielőbb konvertálhatók legyenek, s hogy a tisztviselők jövőbeli hiteligenyei ezen intézet útján mindenkor olesó kielégítést találjanak.

A városok.

Érzi a kormány annak szükségét is, hogy a törvényhatósági és rendezett tanácsú városok pénzügyeit gondozásába vegye: e végből az állami segélyezés rendszerének fokozatos fejlesztésével kívánja a városokat oly helyzetbe juttatni, hogy a rájuk mint a nemzeti élet kulturális és közgazdasági gócpontjaira váró szerep kör betöltéséhez fokozottabb mérvű eszközökkel rendelkezzenek, hogy a városi lakosok sok helyen tulságos községi adóterhét megfelelően leszállíthassák és alkalmazottaik helyzetét is javíthassák. Fokozott figyelmet érdemel a városok sorában székes-fővárosunk, melynek pénzügyi viszonyai talán ép a rohamos fejlődés természetes következményeképp kedvezőtlen állapotba jutottak; ezek orvoslásáról és nemzeti metropolisunk további felvirágzásának biztosításáról a kormány

a fővárossal karöltve czéltudatos és tetterős cselekvés révén fog gondoskodni.

Midőn még a közigazgatás feladataival kapcsolatban megemlítem, hogy a községi és körjegyzők, valamint a községi segéderők anyagi helyzetének megjavítására irányzott állami aktiót erőteljesen kívánjuk folytatni, ezzel egyuttal lezárhatom kormányzati programmunknak azt a részét, a melyben politikánk alapvonalait részleteiben kívántam feltüntetni.

Az előterjesztett programmpontok megvalósítása, a mely pontok, mint látni méltóztatnak, az állami élet majdnem minden terére kiterjednek, természetes, hogy az állami pénzügyek nem csekély igénybevételével fog járni. És ha ezeket a tervezett intézkedéseket egyenkint és összeségükben is szükségnek és megvalósítandóknak tartjuk, egy pillanatig sem tévesztjük szem elől, — sőt felelősségünk súlyos megsértése nélkül ezt nem is tehetjük, — a józan pénzügyi politika követelményeit. Kétszeresen kell ezekre a követelményekre figyelemmel lenni, mert az ország hitelének hosszas küzdelem és súlyos áldozatok árán elért színvonalát veszélyeztetni nem akarhatjuk.

Horvát politika.

Hátra marad még, hogy megemlékezzem a társországokhoz való viszonyunk jövőbeni alakulásáról. A kormány arra fog törekedni, hogy a társországokkal fannálló nyolczszázados testvéri viszony lehetőleg fejlesztessék, mert erős meggyőződése, hogy csak ily módon fogjuk emelhetni Szent István koronájának fényét, Felséges királyunk hatalmát s a társországok jólétét és haladását. Hogy pedig a testvéri viszony mennél jobban megerősödjék, törekvésem arra fog irányulni, hogy a társországok gazdasági érdekeinek szeretetteljes felkarolásával a közjogi kapcsolat az érzelmek egységén kívül az érdekek találkozásában is szilárd alapot találjon, s hogy a társországoknak az 1868. évi XXX. t.-cz.-ben gyökerező jogai minden tekintetben tiszteletben tartassanak.

Annak a befolyásnak az útján, a melyet a miniszterelnök az 1867. évi XII. t.-cz. értelmében a külügyekre gyakorolni hivatva van, a kormány a világbéke fenntartásának egyik biztosítékát képező és mint ilyen kipróbált viszonyt a velünk szövetséges hatalmakkal ápolni és fejleszteni, e mellett a többi hatalmakkal is a barátságos relációkat fenntartani kívánja.

Tisztelt Uraim! Az eddigiekben volt szerencsém feltárni azt a politikai irányt és ama kormányzati feladatokat, a melyek e súlyos viszonyok között vállalt törekvéseinkben vezérelni fogják működésünket. Szíveskedjenek a részleteket összefoglalni és bírálat tárgyává tenni, vajjon van-e ezeknek alapján jogunk azt mondani, hogy programmunk a nemzeti erők fejlesztését, a nemzeti haladás előmozdítását, a demokratikus irányzat felkarolását, a társadalom minden rétegének s e rétegek minden érdekének egyenlő szeretettel és egyenlő buzgósággal való előbbrevitelét czélozza.

Széchenyi és Deák hagyományai.

Tisztelt Uraim! Mi a nemzeti eszmével összhangzásba akarjuk hozni e demokratikus haladást és a szociális igazságot. Midőn erre az irányzatra esküszünk fel, a magyar politika legdicsőbb hagyományaihoz térünk vissza, ama Széchenyi István hagyományaihoz, a kinek lángelméjében és nagy szívében feloldhatatlan egységben olvadt össze a demokratikus fejlődés, a gazdasági izmosodás és a társadalmi haladás a

nemzeti gondolattal. Az ő öröksége még mindig a legbecsesebb része a magyar politika nemzeti kincsesházának. Azoknak is, a kik a nemzet búságát legyezgetik és ezzel utját szegik a kulturális, gazdasági és társadalmi haladásnak, valamint azoknak is, a kiknek lelkében a szociális és demokratikus ideál elszakadt a nemzeti eszmétől, mindkét szélsőség táborának azt hirdeti ez a mi politikánk, hogy vissza kell térnünk a Széchenyi István nemes tradícióihoz.

Nincs nemzeti nagyság demokratikus és szociális haladás nélkül; és nincs szociális és demokratikus fejlődés a nemzeti erők okos és áldozatkész kifejtése nélkül. E két igazság pilléren nyugszik a mi programunk. Főszlopa pedig e programnak a közjogi kiegyezéshez való törhetetlen ragaszkodás. Pillanyatni mámorában csak itthon nem akarja egy eltévelyedett tábor meglátni azt, a mit az egész művelt világ tud és lát: azt, hogy a 67-es alapon nem egészen négy évtized során ez az ország évszázadok

mulasztásait tudta pótolni, mert nemzeti és kulturális törekvéseihez sziklaszilárd talaját, nemzeti becsvágya számára gazdag erőforrásokat talált benne.

Most midőn ez alapot nyílt ellenségei bontogatni akarják, most mi őrszemül odaállunk az ostromolt bástyák elé és magunk mellé hívjuk e védelmi harcban szívetségül a magyar népnek józanságát és egészséges ítélőképességét, a melyről hódoló csodálattal kell elismernünk, hogy nem hajtva az állandó ingerlésekre, a rendszeres bujtogatások közepette is meg tudta őrizni hidegvérét, okos judiciumát és méltóságos nyugalalmát. Abban a tudatban vállalkoztunk nehéz munkánkra, hogy népünk a maga lelkének nagy gazdagságával és jellemének imponáló szilárdságával fel fogja ismerni a helyes irányt és segítségünkre lesz egy új korszak alapjainak lerakásánál, a mely a nemzetről való rendelkezés jogát, a választási jogot a nép egyetemes kincsévé teszi s ily módon a parlamentet a nép-

milliók egyetemes érdekeinek lelkiismeretes, büszke munkásává avatja.

Ebben bizva reméljük a kibontakozást az ország súlyos helyzetéből. S e reményünk még izmosodik, midőn arra gondolunk, hogy a választói jog reformja révén őszintévé és valódivá teendő népképviselőt a maga komoly nemzeti törekvéseiben zavartalan összhangszerben fog állani a koronával, Felséges királyunkkal, a kiben népünk jószágos atyját áldja s a kiben az egész művelt világ az alkotmányos, kötelességtudó, áldozatkész fejedelem mintaképét tiszteli. Igenis, Uraim, csak ömöljön be a megnyíló réseken a törvényhozás medencéjébe a maga egész tisztaságával az igazi népakarat, és akkor felvirrad az új hajnal és eljön az az új korszak, a melyben a nemzet kulturális, gazdasági és társadalmi felvirágzásának előmozdítására állandó összhangra és gyümölcsöző együttműködésre fog majd lépni a király hazaszeretete a nép királyhűségével.

ezért ebben az országban a legziláltabb politikai viszonyok közt is, a földnek mindig nagy értéke volt.

És a földnek értéke mindig növekszik. Növekszik, a mióta rájöttek a parcellázás módszerére, a melylyel a közgazdasági és államérdekeket is lehet szolgálni, de a mely a vállalkozó pénzintézeteknek is roppant hasznot hajt és a magánzsebeket is megtölti.

Hogyan, a mikor némely vidéken nyolcszáz, sőt ezer koronát is adnak egy hold földért, nevezetesen olyanok, a kik Amerikában szedtek pénzt és teli tárcával térnek vissza hazájukba.

A legújabb időben óriási töké fordítottak parcellázási célokra.

Pénzintézetek, mágnások, szindikátusok, bel- és külföldi tőkepenzesek roppant energiával vetik magukat erre az üzlet-ágra. A mi jól bevált. A földéhség még sohasem volt olyan nagy az országban, mint jelenleg. Mig az erdélyi, a felsőmagyarországi, meg a határvidéki magyarság megdöbbenő statisztikai anyagot szolgáltat a kíváncsiakhoz, addig a torontáli, esanádi, esongrádi sváb, az aradi oláh, a bácskai bunyevác, az északnyugoti tót rendkívüli árat fizet egy-egy hold földért, a mely eladásra kerül.

A földéhségnek ezen jelensége, meg számos nagybirtok megrendült helyzete, fényes anyagi hasznot hajt a parcellázó vállalatoknak, a melyek általános közgazdasági jelszavakkal élve, busásan töltik meg zsebeiket.

A parcellázás különben igen előnyös gazdaságpolitikai szempontból, mert sok helyen értelmes és jómódu gazdaembert telepít a gyengén álló és rosszul művelt nagybirtokra. Fontos abból a szempontból is, hogy többnyire eselédembert tesz saját gazdájává és a köznépi anyagi helyzetét nagyban javítja.

A parcellázást azonban alkotmányos eszközökkel intézzük és azt nem szabad tulságig vinni. Helytelen volna

erős emlékeztetiek volnának. De éppen az ellenkezőt tapasztaljuk az életben s azt látjuk, hogy már 30—40 éves korban kezd az emlékezet rohamosan gyöngülni, tehát az érettkorban s a középkorban, amikor legnagyobb szükség volna rá, akkor már cserben hagyja az embert. Miért? Mert az iskolában mértéken túl megfeszítették. A gyermek és a gyermekifjú emlékezte bámulatos; adatatokat, évszámokat, egyes lapokat, sőt egész köteteket hiba nélkül emlékezetébe vés s ez a tehetsége is hamar letörik a tulságos használat miatt.

Őt rejlik a hiba, hogy az iskola nem tesz különbséget gyakorlat és erőfeszítés között s oly értelmi gyakorlatokat végeztet, melyeket értelmi atletikai munkának lehet bitran nevezni s azért korai túltengésre s azután elfajulásra vezet.

Az évről-évre vizsgálatokat szerző pusztán ceremóniának és filogtatásnak tartja s egyúttal, mivel félévi, sőt egész évi tananyagot felölel, idegrontónak és észbontónak. A legjobb és egyedül helyes vizsgálatnak tartja azt, amelyet bejelentés és előkészület nélkül ejtenek meg.

A középiskolát tárgyelve, a latin és a görög nyelvet, amint már pár külföldi országban megtették, a felső iskolába utalja, mert nem általános, hanem szakműveltséget nyújt, különösen a mai módszer, mely nem az antik műveltség megismertetéséhez vezet, hanem valószínűségi filológiai és filozófiai szakszerűséget követel, s így világos, hogy eb-

például egész megyéket és latifundi-umokat parcellázni, mert ez egyrészt a talajgyengítést vonná maga után, másrészt annyira emelné a munkabért, hogy munkáskezeket egyáltalán nem is lehetne kapni.

A parcellázás magában véve nagyon helyes elv, de csak mértékkel és lelkiismerettel végrehajtva; főleg pedig akkor, ha nemcsak a parcellázó vállalaté a haszon, hanem a nagybirtok, a kisbirtok és a közérdek is osztozik abban. Ha azonban tekintetbe vétetnek az általános gazdasági érdekek, akkor üdvös eredményre alig lehet számítani.

Politikai hírek.

— Nem lesz pénzügyminiszter.

Megirtuk, hogy a kormány rekonstrukciója óta egyfolytában tartottak a tárgyalások a pénzügyminiszteri tárcá betöltése dolgában. Az új pénzügyminiszter-jelölt, aki a pénzügyi világban elismert kapacitás, bizonyos nagyértékű feltételek kikötése mellett hajlandónak is mutatkozott elfoglalni az állást, előbb azonban a bécsi és berlini pénzügyi körök hangulatáról akart tisztá képet szerezni. Amint értesülünk, ez a vállalkozás kudarcot vallott s a kormányelnök már megkapta az értesítést, hogy ismét új pénzügyminiszter-kandidátust kell keresnie, mert a most enunciat program alapján józan ember a pénzügyminiszteri tárcát nem vállalhatja el.

A politikai helyzet.

— Saját tudósítónktól. —

Budapest, okt. 30.

Az egész politikai világot ezidőszerezt kizárólag Fejérváry Géza báró miniszterelnök kormány programja uralja. Mindenfelé ezt tárgyalják, ezt bírálják s a politikusok izgatott kíváncsisággal lesik azt a hatást, melyet a közvéleményre fog gyakorolni.

ben az alakban és mértékben csak az egyetemi filozófiai fakultásra való.

A többi tárgyakat a matematikát, fizikát és az irodalmat is oly magas alapon és oly szakszerűen tárgyalja a középiskola, hogy az általános műveltség mértékét messze túlhaladja s itt is, mint az antik nyelveknél tisztára szakműveltségre való módszert használ s így a célon túllő. Szerző egyes példakkal világítja meg ezt a tulságos nagy mértéket az egyes tárgyak köréből. Így a fizikából a rezgő mozgással, és a föld tömegének a meghatározásával, a matematikából a szinusz tétellel és a gömbi gúla hárámjával, amit száz növendék közül alig kettő ért meg, de nincsen is semmi szükség rá, hogy egy is megértse, mert arra csak szaktudósnak van szüksége s azért a műegyetemre való.

Az érettségi vizsgálatról szólva, megjegyzi, hogy az írásbeli feladványok nagyobb része nem középiskolai, hanem egyetemi tanulónak való s így meg sem tudják fejteni. A kormány s az iskolai elöljárók pedig azt hiszik, hogy a növendékek megfejtették a tételeket s így állandóan képtelenebbnél képtelenebb követeléssel állnak elő, amivel a tanárokat és magokat félrevezetik s a növendékeket tönkreteszik.

E tanulmányt a szülők és a neveléssel és oktatással foglalkozó körök figyelmébe ajánljuk. Hegedűs és Sándor helybeli könyvkereskedő cég bizományában jelent meg a csinosan kiállított könyv. Bolti ára két korona.

(A program körül.)

A koalíció vezetési ma még tartózkodnak minden nyilatkozattól, nehogy rosszul prejudicáljanak a vezérbizottság holnapi határozathozatalának. Ezért nem utazott tegnap Apponyi Albert gróf Eberhardra, noha szükség van rá, mivelhogy Kossuth Ferenc tegnap óta ágyban fekvő beteg, olyannyira, hogy alig hihető, hogy a holnapi vezérbizottsági ülésen elnököljön. Az már előrelátható, hogy a vezérbizottság minden érvet mozgósítani fog, hogy lehetőleg súlyos sebeket ejtsen a kormány programján s általában a kormánynak már a legközelebbi időkre előirányzott „nagyszabású” tervein.

A koalíciót általánosságban csak ez a szempont vezeti. A program tüzetes megvizsgálásába egyelőre nem bocsátkoznak.

Azonban nem mindenütt így vélekednek a kormány programjáról. Még a koalícióban is vannak, akik elismerik egy némely tekintetben helyes voltát.

A szabadalvűpártban pedig legtöbben helyeslik s csak a választói jog kérdésében vannak elvi differenciák. A szabadalvűpárt mai állásfoglalása, megkezdődik a párt programjának megszerkesztése és valószínű, hogy november 20-ika körül publikálni is fogják azt.

(A haladó párt.)

A haladó párt e léte óta okvetlen megalkul. Politikai körökben úgy tudják, hogy az újpártnak már is van harminc tagja és e léteben még szaporodni is fognak.

Mára volt tervezve a Szász képviselő állásfoglalása és Schmidt Károly képviselő Duna utcai lakására össze is gyűltek néhányan.

Ma azonban még nem tanácskoztak, hanem abban állapították meg, hogy megvárják a szabadalvűpárt állásfoglalását s azután döntenek el, hogy az ő specialis érdekeik melyik párthoz való csatlakozást teszik szükségessé.

A horvátok részéről még nem történt nyilatkozat, úgy hírlik, hogy a horvátok közül több képviselő a haladó párthoz csatlakozik.

Politikai körökben még azt is kíváncsian várják, hogy vajjon a törvényhatóságok beiktatják-e az új főispánok at.

Éjjeli távirataink a következők:

Képviselői körökben elterjedt hírek szerint a szabadalvűpártból több kilépés történt. Ujabbban ugyanis Décsi Géza, Szöcs Pál, Gajary Géza, Demkó Kálmán és Károlyi György gróf bejelentették a pártból való kilépésüket.

A függetlenségi pártban élénken foglalkoztak a kormány programjának bírálatával s főképp azt kifogásolták, hogy a nemzeti kérdés nincs érintve benne.

(Tisza a választójog ellen.)

A szabadalvűpárt ma este ülést tartott, a melyen Tisza István indítványt terjesztett elő, hogy a kormány programját nem tartja alkalmasnak a válság megoldására.

Az általános választói jog behozatalára nézve veszélyt lát, mert ez esetben a nemzeti politika az 1867-es kiegyezés alapján lehetetlen.

A párt azonban kimondja, hogy követeli a választási cenzusnak fokozatos leszállítását.

Tisza javaslatáról a haladó pártban s ahol Fejérváry, Vörös és Lányi miniszterek is megjelentek, sok szó esett.

A Hortobágy rendezése.

Ujabb ülés a hasznosítás tárgyában.

— okt. 30.

(Saját tudósítónktól.) A minap félbe maradt ülést, melyen a Hortobágy hasznosítását tárgyalták, — a kiküldött bizottság ma folytatta. Igen érdekes volt ez a folytatásos ülés is, a melyen végre a gyors megoldás útjára terelték a Hortobágy ügyét.

A bizottság ugyanis elfogadta Kövendy Domokos tervezetét, a mely szerint 28 ezer hold földet fognak kiszakítani szántóföldek céljaira és 12 ezer holdat tartanak meg legelőnek.

Kétségtelen, hogy a Hortobágy ezzel az intézkedéssel romantikájából sokat fog veszíteni, de viszont teljesebbé megy az a régen óhajtott terv, a mely szerint a hatalmas pusztát jövedelmezővé teszi a város.

Az általánosságban elfogadott javaslat bizonyára változásokon fog még keresztül menni, mert hiszen ez a döntés nem végleges.

Az ülés lefolyásáról tudósítók a következők:

A hortobágyi bizottság tagjai közül jelen voltak Kovács József polgármester elnökön kívül, Vecsey Imre, Simonffy Imre, Király Gyula, Roncsik Lajos, Márk Endre, Komlóssy Arthur, Komlóssy Dezső, Acél Géza, dr. Dóczy Emil, Szentessy János, Biró Géza, Kövendy Domokos, Horváth István, Polgári Bálint, Kertész István, Márton Imre, Zádor Lajos, dr. Bakonyi Samu és Vargha Károly előadó.

(A tervek.)

Kovács József polgármester jelenti, hogy a Hortobágy jövedelmezőbb tételére vonatkozólag két tervezet érkezett be és pedig Kövendy Domokos és Biró Gézáé.

Márton Imre kijelentette, hogy ő a múltkor javaslatot tett, a minek a jegyzőkönyvben benne kell lenni, hogy ugyanis ilyen tervek hirdessenek pályázatot. Ő ezt az indítványát most megújítja.

Komlóssy Arthur a múlt ülés jegyzőkönyvét kéri felolvasni.

Az jegyzőkönyvet ezután föl is olvassák.

Ezután Biró Géza tervezetét olvassák fel, amelyet Biró Géza maga is bőven ismert. E szerint 10—12,000 holdat kellene szántófölddé kihalítani, dűlőkre osztani s 20—100 holdas parcellákra osztva 15—25 évi bérletekre a kis gazdáknak kiadni. A részletek kidolgozását egy bizottságra bízta.

Bakonyi Samu dr., A Márton Imre indítványához járul hozzá. Irjanak ki pályázatot a tervekre.

(Az elfogadott terv.)

Majd a Kövendy Domokos tervét ismertették. Tizenegy fél ívet tartalmazó mely javasolja:

1. Szakítsák ki a Hortobágy pusztából, a mostani ju legelőt is belészámítva, kizárólag közlegelő céljaira 12000 hold föld.

2. Szakítsák ki a város törzsgulyája és törzsének céljaira, tehát városi állattenyésztési célokra 2580 hold föld.

3. A fentmaradó 28000 hold föld pedig akár magánzemélyeknek, akár megalakuló részvénytársaságnak, de minden esetre egy személynek, — akár természetes, akár jogi személynek, hasznosításra adandó oly kötelezettséggel, hogy:

a) köteles legalább 400 kisbérletet egyenként 20 katasztrális holdnyi területtel;

b) köteles legalább 3 vagy 3 közép-bérletet 1500—2000 katasztrális holdnyi területtel létesíteni;

c) a fentmaradó többi terület pedig a nagybérlet rendszere szerint kezelendő.

A hasznosítási idő tartama 40 esetleg 60 évben állapíttassék meg.

Részletes költségvetés van a Kövendy tervezete mellett, mely szerint a beruházási költségek 400.000 koronát tennének ki, a melylyel szemben a tiszta bevétel 721.800 korona lenne.

Miután azonban a várost a beruházási költségekből csak a 160.000 esatornázási költség terhelné (évenként 76.360 korona amortizációs költséggel) a város tiszta bevétele 645.440 korona lenne.

(Hozzászólások.)

Márton Imre szólal fel először. A tervek szépek s azok kidolgozásáért köszönetet mond. Mindazonáltal fenntartja indítványát, hogy a tervezetre pályázatot hirdessenek és pedig 2000, 1000 és 500 korona pályadíjakkal.

Márk Endre: Általánosságban ajánlja a Kövendy Dénes tervének elfogadását.

Bakonyi Samu: Csatlakozik ez elismerésekhez, de mégis Márton indítványához járul hozzá.

Simonffy Imre a Kövendy tervezetét általánosságban elfogadja.

Zádor Lajos: A gyors keresztülvitelhez járul hozzá.

Király Gyula: Mikor a tárgyalás megindult, azt mondtuk, hogy a gazdaközönség érdekeit figyelembe vesszük. 28.000 holdat pedig nem lehet kiszakítani, mert 12.000 hold nem elég a legeltetésre. Kövendy ily irányú javaslatát nem lehet tehát elfogadni.

Ezután heves vita keletkezett a Márton féle terv miatt, mert 1877 óta folyton balasztóindítványokat adtak be. Végre Kovács polgármester ajánlotta a Kövendy-féle terv elfogadását.

A bizottság névszerint szavazott és 10 szavazattal 6 ellen elfogadta részletes tárgyalás alapjául a Kövendy Domokos tervezetét.

Ezután a részletes tervek kidolgozására bizottságot küldtek ki Király Gyula elnöke alatt, melynek tagjai lettek Kövendy Domokos, Biró Géza, Polgári Bálint.

Végül a bizottság Biró Gézáé és Kövendy Domokosnak a tervek kidolgozásáért köszönetet szavazott.

A becsukott főispán.

— Prónay Dezső becsukta Tahy István főispánt. —

— október 30.

(Saját tudósítónktól.) Benne vagyunk a tárcában — annyi bizonyos, hogy az új főispánokra furcsa idők járnak.

Tahy István, Pestvármegye főispánja kapta meg legelőször főispáni méltóságának izelítőjét.

Táviratilag közlik velünk a tragikomikus s a maga nemében páratlan históriát.

A méltóságos ur ugyanis ma délben megjelent a főispáni hivatalban. Kissé tájékozódni kívánt, mint a hogy a színész is előre kitapasztalja az új színpad méreteit, a nézőtér akusztikáját és megismerkedni igyekszik az egész személyzettel, a primadonnától kezdve le, az utolsó sztatisztáig.

Fazekas főjegyzővel kezdett tárgyalni. A nyájas beszélgetés alatt azonban megjelenik a színtéren báró Prónay Dezső, a 65 ös bizottság elnöke.

Igen érdekes jelenet fejlődött ebből. Báró Prónay Dezső karonfogta a főjegyzőt, a szobából kivezette, Tahy főispánra pedig rácsukta az ajtót.

Odakiat e hadta Prónay báró Fazekasnak, hogy miután a főispán még beiktatva nincs, nem bocsátható a hivatalba.

Ezen közlések után báró Prónay Dezső az ajtót kinyitotta s kibocsátotta furcsa fogságából Tahy főispánt.

Nem is beszélünk arról, hogy érezte magát ekkor a fogoly.

A dolgot azonban pompás kedélyesen vette, kijelentvén, hogy kitűnő tréfának tekinti az esetkét. Fazekas főjegyzőnél csupán személyes jellegű látogatást tett s addig, a míg beiktatva nincs, hivatalosan nem is szándékozik a hivatalos helyiségben megjelenni. Majd az eskü letétele után intézkedik hivatalos ügyekben.

Akármielyen tréfás az ügy, előjele mégis annak, hogy az új főispánok ágát nem vetik rózskákból.

Imé, a rettegett önkényuralom, amelyben nem az ellentállók, hanem a hatalom képviselőit itélik — szobaaristomra!

Egyház és iskola.

A reformáció emléknappja. 488 évvel ezelőtt röpiült világra a megváltó szózat, mely a szabadon beszélni, írni és gondolkozni szerető emberiséget elnyomott, lebilincselte helyzetéből kiszabadította. — Ujra elérkezett ennek évfordulója éppen olyan időben, a mikor a hatalom világszerte ismét az emberi jogok lábba tiprásán működik. Úljuk meg szívvel lélekkel a szabad eszmék felszabadulásának a nagy emléknappját s reméljük keresztényi hittel, hogy a megváltó szózat ismét megjön a magyar nemzethez a saját ajkáról fakadva. — A kollégium akadémiai tanári kara és hazafias ifjúsága élén a H. Ö. T.-tal e nagy naphoz méltó emlékünnepet rendez holnap a következő programmal: A nagytemplomban d. e. 10 órakor lovag Csiky Lajos theologiai dékán mond imát, Fereczky Gyula dr. beszédet tart. Ez alkalommal a fő iskolai kántus és a tanítóképződei énekkar énekelnek. Az istentisztelet után a Gályarabok emlékoszlopánál a hittanhallgatók és a felsőbb leányiskola rendeznek ünnepélyt, melynek programját az istentisztelet után kapja meg az ünneplő közönség. Délután a főiskola dísztermében a Hittanszaki Társulat rendez emlékestélyt, melyre a közönséget szívesen elvárják. Ez ünnepélyre a meghívottak elküldték.

Jogász zenekör. A jogász ifjúság 2—3 év óta fennálló zenekarának ma délután 2 órakor volt az alakuló gyűlése. — A fiatal zenekör igen jeles tehetségeket ölel fel a jogászok közül, akiknek már multjokban is dereng egy kis dicsőségféle. — Az alakuló gyűlés eredménye a következő: Elnök: Bartók Ferenc 2 jh.; Karnagy: Schenk István 2 jh., kinek zsenialis zenei talentuma ismeretes közönségünk előtt; jegyző: Pazar János 1 jh.; pénztárnok: Tatay Zoltán 1 jh.; választmányok: H. Kiss Pál 3 jh., Surányi Sándor 2 jh., Mikó Imre 1 jh. A számos tagból álló zenekar működését pár nap alatt megkezdi.

Hittanhallgatók ismerkedési estélye. Holnap este 8 órakor lesz a hittanhallgatók ismerkedési estélye a Bika szálloda éttermében, mely alkalomra a theologiai tanárikar tagjait is meghívták az ifjak. — Az estély nagyon népesnek ígérkezik és tekintve a nagy napot, amelyen rendezik estélyüket, nevezetes is lesz.

NAPI HIREK.

A mai gyermekek.

— okt. 31.

Nagyon elzomorító jelenség, hogy nálunk sem a szülők, sem az iskolában a tanítók nem törődnek azzal, hogy a gyermekek, főleg a házon és iskolán kívül mivel foglalatalkodnak.

A mi utcáink tele vannak, hemzsegnak a sok kóborló gyermektől, ne is kérdezzük,

mi mindent, mennyi roszt lát a gyermek az utcán, mely az ő észjárásának meg nem felel.

Hová mindenüvé el nem vetődik ilyen magában és magához valóival csatangoló gyermek?

Végig sohannak az utcán, ki nyitogatják a bezárt kapukat, leverik a tisztára meszelt házak falait; — ugyan van e Debrecenben egész ép ház, melynek sarka, fala le ne volna ütve? Neki mennek a psta szekrénynek, itt leírhatatlan tárgyakat nyomkodnak belé, a nyílását beszurkozzák.

Nem is akarunk arról bővebben szólni, milyen éktelen káromkodást visznek véghez, olyat, melyet ha tisztességes ember hall, még a haja is égnek mered. Az efajta káromkodásokat, sajnos, a gyermekek legtöbnyire otthon, szüleik és a cselédek körében hallják, itt megemlítve az utcai kofák minden kritikán aluli s minden embert megbőrántoztató, éktelen káromkodásait, melyeket a gyermekek folyton hallanak.

Csoda-e, ha a gyermekek, mivel teljesen magokra vannak hagyatva, már idő előtt tulokosak, vakmerők és elbizakodottak.

Hiányzik nálok minden tisztesség és jó magaviselet.

Bizony kevés ma az öröm a gyermekekben.

Kérdjük, mi lesz gyermekeinkből, ha nem törődünk velök, ha nem korlátozzuk féktelen hajlamaikat? a milyenek gyermekkorukban, olyanok maradnak, majd ha fel is nőnek.

Napról-napra.

— október 30.

*Lobkovitz herceg nyugdíjban...
Hihetetlen, még is így van.*

*A Mússal hát végeztek,
Mindig véle fenyegettek.*

*Hogy lehetett? Mi az oka?
Hát itt van az oka-toka:*

*Szavazott a főrendekkel...
Ellenzék bár neki nem kell,*

*Beóthyvel mégis sajnálta,
Hogy baj dőlt az alkotmányra.*

*Nyugdíjához ez az alap...
Csákó helyett... köcsögkalap!*

— **A hercegprimás nevenapja.** Budapestről írják: Vasary Kolozs bihoros hercegprimás nevenapjának ma volt az évfordulója. Már tegnap igen sokan irták alá a primási palotában kitett ívet. A hercegprimás ma reggel 9 órakor a palota házikápolnájában csendes misét mondott. Az évforduló alkalmából igen sokan fordultak meg ma délelőtt a primási palotában, s a kitett íven gratuláltak többek között: báró Fejérváry Géza miniszterelnök, Széchényi Gyula gróf zászlósúr, Falk Miksa dr., Névy Ferenc felsőbb leányiskolai igazgató, dr. Hegedüs János, Media Ferenc lazarista főnök, Novák Lajos a hitoktatók nevében, P. Hárs Ágoston karmelita főnök, Stieber Vince, Kurtz Vilmos, Kanter Károly apátplebános, Adamek Ferenc az angyalföldi kath. kör elnöke, P. Kaiser Nándor rendőrnök, a Szent Alajos társulat nevében, Fischer Ágoston, Budaházy Kálmán és még számosan.

— **Thaly elutazása.** Thaly Kálmán dr. a kiváló történetíró és Debrecen város I. kerületének országos képviselője ma utazott

el Budapestre. A vasúthoz Kovács József polgármester, Vecsey Imre főjegyző és Végh Gyula főkapitány kísérték ki az ősz kurucot.

— **Téli idő.** Még október végén járunk s úgy látszik, már is ránk lehel a tél s amilyen természetellenes volt a nyár évadja, épp oly rendellenesnek ígérkezik a téli idő. Eddig csak csunya, olmos eső vert kennünket s azt hittük, még jó ideig taphoshatunk az őszbe, csütörtökön azonban már megtartotta beköszöntőjét a fagyos lehelletű tél, amely — hogy a színházi művészek nyelvével szóljunk, elég ügyesen domborított. Havas eső alakjában zuzmarával, fagyasztó északi széllel toppant a lámpák elé december előhírnöke s úgy látszik, tél apó már le is telepedik s ha az időjósok nem hazudnak, novemberben már olyan sikerei lesznek, hogy még a korcsolyázó sport kedvelői is tapsolhatnak neki. A minék azonban a szegény ember, akinek egyebe se fő, mint a feje a gondtól, bizonyára nem örvend.

— **Kossuth Ferenc,** mint Budapestről értesülünk beteg. Kossuthnak erős csúszos bántalmái vannak, melyek ágyhoz kötik. Állapota azonban nem aggasztó. Csak a változott időjárás okozta a régi bántalmak felújulását és remélhetőleg egy két nap alatt a vezér ismét talpon lesz.

— **Novemberi hurcolkodás.** Lassan-lassan beköszönt a november elseje, a mely negyedévenként feljúló gondot okoz egynehány családapának. Komoran, elszántan néz egynémelyik a novemberi hurcolkodás elé. Borzalmas dolog is az a hurcolkodás. Hangyaszorgalommal hord össze magának az ember egy kis fészket, izlése szerint elrendezi abban sokféle apróságait, lassan-lassan megbékül, összebarátkozik minden zigevel-zugával és amikor lelke már egészen hozzántott a megszokott falakhoz, akkor — fel kell kerekednie, összepakolni mindent, összevissza dobálni azokat egy otromba társzékgyomrába és végig nem egy uépes utcán kell vonulnia, hogy más lakásba, idegen falak között újra kezdje a rendezkedést. Csak meg kell nézni az ilyen társzekereket! Micsoda siralmas összevisszaság, milyen koldus társaság, csupa nem egymáshoz illő ringyongy. A háziasszony rendező szelleme megnyit fáradozhatott, amíg a nyájas lakásba összeillesztette azokat és csinosítást, ott honosságot, kényelmet lehelt a szegényes holmiba. Aztán jön november, a lelketlen háziúr és összekuszálja kegyetlen kezekkel a fáradságos munkát és kidobja az utcára, szerteszórja a kedves apróságokat, a melyek értéktelen rongyokká válnak, mihelyt az összehangot kirabolják belőlük, amint hogy szemétté válik a lomb, ha leszakítják éltető fájától, a fától.

— **A hajdumegyei tanítók** Gönczi Pál nevét viselő egyesületének debreceni járásköre október hó 28 án d. u. 3 órakor a városháza kistanácstermében gyűlést tartott dr. Barcsa János tanár elnöke alatt. Dr. Barcsa János tanár elnöki megnyitójában a magyar tanügy multjával kapcsolatban azzal a súlyos válsággal foglalkozott, melybe a politikai válsággal együtt a magyar tanügy jutott. Váncsa György ipariskolai rajztanár a kézimunkára nevelés és a modern rajztanításról tartott felolvasást s ezzel kapcsolatban bemutatta az elemi iskolai kézimunkára való tanítás anyagát képező borsó, agyag és papír munkákat. A gyűlés nagy érdeklődéssel hallgatta az aktuális kérdéssel foglalkozó felolvasást s örömmel vette tudomásul felolvasó azon ígéretét, hogy a legközelebbi gyűlésen a kézimunka és rajztanítását az iskolában fogja bemutatni. Dr. Barcsa János tanár a gyermektanulmányozásról olvasott fel, ismertetőn a kérdés fejlődését s kiemelve, hogy a gyermektanulmányozás kérdését különösen az iskolák tulzufsóltsága teszi fontossá. Nem tartja azonban helyesnek, hogy a kör e kér-

déssel szemben elharcodott módon állást foglaljon, hanem indítványozza, hogy az egyesület erre vállalkozó tagjai segítségével egy bizottság által kidolgozott terv szerint kísérletet tegyen és csak a gyakorlati kipróbálás alapján mondjon véleményt. A gyűlés ilyen értelemben határozott. Majd tisztujtás volt, elnök le t dr. Barcsa János tanár alalnök Simenovics Dezső, jegyző Lippe József.

— **Postarablás a környéken.** Ma éjjel — amint Nyiregyházáról jelentik — a kisvárdai postahivatalt fel-törték és a pénzszekrényt előzőleg lopott lóval és szekérral elvitték. A szekrényben 4779 korona készpénz és 10,000 koronát tartalmazó három pénzeslevél volt. Utközben a szekér eltörtött, mire a tettesek egy másik szekeret loptak és úgy vitték a szekrényt a vásártérre, a hol felfeszítették. A pénzszekrényt ma reggel találták meg úresen a kisvárdai vásártéren. A betörők nemzetközi betörőbanda tagjai lehettek. A nyomozást megindították.

— **Gyáriparosok kerületi Hitel-szövetkezete.** Ezen, kizárólag a Dabrecen és vidékéhez tartozó gyáriparosok hitel- és egyéb igényeink kiegészítésére rendelt szövetkezet igazgatósága vasárnap tartotta alakuló ülését a helybeli és vidéki igazgatósági tagok élénk részvétele mellett. Az igazgatóság Mandel Dezső nyirbátori szeszgyáros vezetése mellett megalakulván elnökül herceg Oleschalch Zoara tuzséri nagybirtokos és gyárost, alelnökül Sesztina Jenő debreceni nagykereskedőt és gyárost választotta meg. — A szövetkezet közvetlen vezetésére alkotott vezető bizottság tagjai alelnökön kívül Dr. Löfkovits Márton, Szántó Győző, Fürst Odön és Poroszlay László urak lettek. Ügyvezető igazgatóul PolgárZsigmond keriparfelügyelőt, jogtanácsosul pedig Kenéz Viktor ügyvédet választották meg. Ezután az igazgatóság a törzsrész jegyek befizetését elrendelvén a vezető bizottságot a szövetkezet üzlet mielőbbi megkezdésére utasította, — a mi értesülésünk szerint már a folyó év végén is fog történni.

— **Hónapos szoba** kerestetik november elsejére, csinosan bútorozva, külön bejárattal, utcai, eselleg reggelivel. Cim a szerkesztőségben tudható meg d. u. 3—5 óra közt.

— **A katonák és az ujságok.** Időnként olvasható a lapokban, hogy a kaszárnnyakban mennyire tiltják az ujságolvasást a katonáknak. — Hadügyminiszteri rendeletek szigorítják meg a legénységnek ezt a kedvtelését. Pedig most, ebben a „visszatartó” világban bizony nagyon kíváncsiak az öreg katonák, hogy az ő szabadságuk napja mikor jelenik meg az égen. Titokban mégis csak hozzájutnak a lapokhoz és keresik a nyomtatott sorok között, hogy vajjon szól-e az ő szabadságolásukról az írás. Nehezen férnek a lapokhoz az igaz, de azért elolvassák még ha két hetes is az ujság. Néha, ha senki se látja őket, úgy titokban, lopva megveszik az ujságokat. Tegnap egy csapat huszár vágatott levon az állomás felé, amikor a rikancsok orditva kinalták a lapokat. Egyszerre csak megállott a lovas csapat és mohón kapkodtak az ujságok után. — Látszott az arcukon az öröm és hallani is lehetett: — Adj ide öcsém még egyet viszek a Józsinak is, meg a Pistának is!

— **A Szent Erzsébet egyesület** rendszeres választmányi ülése Mindszentek ünnepe miatt nem november hó 1 én, hanem nov. hó 8 án lesz megtartva. Az elnökség.

— **Szélhámos álhirlapíró.** A rendszeres letartóztatta Gyene Aladás 31 éves embert, aki mindenféle hirlapíróként szerepelt és az Országos Tudósító című nagy könyvomatoss szerkesztője volt. A szélhámos fiatal ember „szerkesztői” címéből ugylát-

szik nem tudott megélni és különböző szélhámosságokat követett el. Így legutóbb Szabolcsi Miksa az Egyenlőség szerkesztője feljelentést tett a rendőrségen, hogy Gyene a lapja számára begyűjtés nélkül előfizetőket gyűjt, az előfizetési pénzeket felszedi, amelynek ellenében hamisított nyugtákat ad, a pénzt pedig a maga céljaira fordítja. Azonkívül a részvénytársaságok közgyűlésein az Általános Tudósító nevében követett el csalásokat. — A rendőrség ma kinyomozta Gyene Aladárt Uj-utca 11. számú lakásán, a Monopole szállodában letartóztatta. A lakásán egy esonó bélyegzőt és nyugtatablankettát találtak. Gyene csalásért büntetve volt.

— **Tolvaj pincér.** Horváth László fa-
cér pincér ma délelőtt a Kossuth szállodában a pénztár fiókot feltörte és az ott lévő 280 koronából 57 koronát ellopotott. A panaszos feljelentésére Botosrendőrbiztos épenaktortartóztatta le amikor Budapestre akart utazni. A lopott pénzből 32 koronát találtak nála, a hiányzó összegben cipőt és harisnyát vásárolt.

— **LETZTER JÓZSEF** fényképezési, festészeti és fényképgyártási műterme Fia-
utca 44. dr. Ujfalussy-ház. Állandó fénykép-
kiállítás a műterem kapubejáratajánál levő ki-
akatban.

— **Az Arany Bika kávéházban** ma-
den este cigányzene.

Titokzatos büntény.

Gyilkosság a Nagycserén.

— okt. 30.

(Saját tudósítónktól.) A Debrecen ha-
tárában levő Nagycsere lakosságát tegnap
éjszaka szörnyű büntény tartja izgalomban. Va-
sárnap éjjel borzalmas gyilkosság történt az
egyik odaváló tanyán. Ismeretlen tettes or-
val megtámadta és agyonütötte Bácsi Bálint
30—70 év körüli jómódú debreceni gazdál-
kodót. A gyilkos rettenetes tettének elköve-
tése után elmenekült, a csendőrség azonban
már nyomon van és így mihamarább kézre-
kerül. Minden jel arra vall, hogy a büntény
bosszu műve.

Az öreg Bácsi Bálint megorva, zsörtö-
lő, összeférhetetlen ember volt, akinek
teljes életében sok volt a haragosa. Állan-
dóan hadilabon állott a szomszédaival régóta
huzódó peres ügyekből kifolyólag és hozzá
tartozóihoz sem fűtök békességes kötelékek.
Igen valószínű, hogy valamelyik haragosa
tette el a lábálól.

A Nagycserén kiterjedt birtoka és ta-
nyája volt a meggyilkolt embernek. A ta-
nyán állandóan ott tartózkodik Béla nevű
meglett kora fia Madarász Sándor szolgáljával.
Ő maga családja nagyobb részével bent-
lakott a városban Nyil utca 11. szám alatt
levő saját házában. Azonban hetenként több-
ször kiszokott menni a tanyára és különösen
vasárnap sohasem mulasztotta el látogatását.

Igy történt tegnap is, kora délután
ment ki, hogy szótnezzon és még az esti
órak is kint találtak. Ugy nyolc óra után
anélkül, hogy valamit szolt volna fiának és
szolgájának eltávozott. Egyenesen a tanya
mellett elterülő földekre vette útját, hogy kö-
rültekintsen. Aztán többé nem jelentkezett.
Éjfél után két óra tájban a fiut és a szol-
gát éles, dühös kutya ugatás verte fel álmá-
ból, az ilyesmi gyanút kelt a tanyai embe-
rekben. Felkeltek és kinéztek, a tanya kö-
rül nem volt egy lélek sem látható, de a
kutya nyugtalanul ugrált ide s oda el el
szaladt egy darabig előtük, közbe megált,
feljök fordult és egyre csaholt. Mikor pedig
látta, hogy nem követik mindig vissza tért.
Az okos állat sajátos ösztönével veszedelmet
érezett és ennek minden módon igyekezett
kifejezést adni.

A két ember figyelmét nem kerülte ez
ki és utána mentek a kutyának, amely egy
tanyához nem messze eső sűrű bozóthoz
vezette őket. Odaérve ijedten hőkentek visz-
szá. A bozóthoz egy vérbefagyott halott ember
feküdt, akiben a legnagyobb rémületükre

Bácsi Bálintra ismertek. Az első ijedség
ből magukhoz térve bevitték a tanyára a
halottat, melynek fején, a koponyán egyet-
len hatalmas seb tátongott. Az első percre
mindjárt tisztába voltak azzal, hogy gyil-
kosság forog fenn!

A gyilkos hátulról orozva támadt az
öreg emberre és valami dorong félével löbe
sújtotta. Csak egyet ütött rá, de az halálos
volt. A holttestet a fiu és a szolga bundába
fektették és kora reggel szekéren behozták
a városba, a csendőrséghez, ahol jelentést
tettek a megdöbbentő esetről. A csendőrség
a gyilkost keresi.

SZÍNHÁZ.

MŰSOR.

Kedd, 31. Ember tragédiája; drámai
költemény.

Szerda, nov. 1. Ember tragédiája, drá-
mai költemény.

Csütörtök, 2. Cigánybáró, operette.

Péntek, 3. Figaró házassága, vígj.

Szombat, 4. Lisistrata, operette. Uj-
donság.

* „Buborékok“ Kiss Irénnek, a ven-
dég szereplő művésznőnek, becsületére válik,
hogy a Csiky Gergely darabjait kultiválja,
a melyeket helytelenül szorit ki jogaiból a
léháskodó irány. Ma a „Buborékok“ ban, a
modern családi élet a félelmes szatirójában
ragadta el a közönséget. Szidóniája pompás
volt. A fővárosi üres fejű anya fennhéjzását,
tehetetlen dühét, majd megalázkodását annyi
bravúrral, oly hatalmas részletkezeléssel
játsszotta, hogy a közönség nem fogott ki
a kacajból és az ovációkból. Méltó partnere
volt Polgár, mint Solmai. Amit a nagy le-
számolás jelenetében produkáltak, a hármas
„van“ és „nincs“ ripsztojával, az igazán
fényes volt. A színpadot ma általában a jó-
kedv nemtörő lengette be. A kórikumban
dicséretesen produkáltak Zilahi, a Csapor
szerepében, Békés mint Marosán és Sarkadi
mint nyelvis inas. Békést nyitl színen is hiv-
ták. De nem kellett volna Marosánt — a
nevéhez hiven — örményes dialektusban
beszélgetni. Jó volt Deési is, mint Mámor.
A komoly genreből kitűnök voltak Szakács
(Rábay), J. Csáder Irén (Szerafin), Szabó
Ima (Gizella), Ternyei (Tamás) Krasznay
Ernő (Béla) sat. A házat megtöltő közönség
hangulatából arra következtetünk, hogy Kiss
Irént minél többször óhajítja látni s hogy
továbbá megdudja becsülni a Csiky-féle be-
csületes drámákat.

* Ternyei mint Ádám. Ma és holnap
ujból az Ember tragédiája kerül színre, mely-
nek mult heti előadásait Kiss Irén vendég-
szereplése miatt el kellett halasztani. Az
előadás részben új szereposztással kerül
színre, Ádámot mindezen jelenésben Ternyei
játssza s így Deési is több olyan szerepekhez
jutott a melyek méltán tarthatnak számot
első rangú színész alakítására. A darabot,
miután azt még igen sokan nem láthatták
fényes díszleteivel együtt két estén egymás-
után adatja az igazgatóság.

* Cigánybáró. Straus legkiválóbb zenei
alkotása a Cigánybáró csütörtökön kerül
színre, melyben Saffi szerepében először lép
fel Pozsonyi Lenke, a kinek legszebb sikerei
a szerephez fűződnek. Barinkait Békefi La-
jos, Arzenát B. Koppán Margit, Zsufán Pol-
gár Sándor, Boreno Szabó Gyula éneklék és
játsszák. A többi szerepek is a legjobb ke-
zekben vannak.

TÁVIRATOK.

Temesvár bizalmat szavaz.

Temesvár, okt. 30. Temesvár, a
mely a hazafiatlanságban első helyen
áll az országban, mai közgyűlésén 55
szóval 9 ellenében tudomásul vette
Fejérváry kinevezését és bizalmat
szavazott a kabinetnek.

Az orosz forradalom.

Lodz, okt. 30. Egy házkutatás alkal-
mával ma három bombát találtak. A háztu-
lajdonos a házkutatás alkalmával rálőtt a
rendőrségre. A merénylőt letartóztatták.

Pétervár, okt. 30. A táviradivatalnok-
ok sztrájkba léptek s így a távirati szolgál-
lat megakad.

Pétervár, okt. 30. A táviradi tisztvisel-
ők sztrájkja következtében a pétervári tá-
viradivatal főnöke Durnovo államtitkárral,
az orosz posta- és táviradivatal központjá-
nak vezetőjével, tárgyalásokat folytatott a
helyzetéről és a tisztviselők követeléseiről.
Délután a városi дума ülést tartott. A terem
egészen megtelt. A bejáratokat rendőrség
tartotta megszállva. A дума előtt 30 tagú
munkásküldöttség jelent meg és javaslatot
terjesztett elő a munkások általános is-
mert szabad-ágyogairól. A pétervári 14. ten-
gerésosztályban délután komoly zavargások
törték ki, de estére elnyomták a mozgalmat.
Az ügyvédek egyesületének elnökségénél ma-
négy tiszt azt a kérést terjesztette elő, hogy
támogassa őket a hadseregben megindítandó
mozgalom végrehajtásánál.

Kiel, okt. 30. Vilmos császár pa-
rancsára a Lubek nevű cirkálóhajó
Péterhofba indult, hogy a cári család
tagjait veszély esetén Németországba
szállítsa.

Zigány fogsága.

Budapest, okt. 30. A vádtanács ma
helybenhagyta Bakonyi vizsgálóbíró azon-
végzését, a mely Zigány Árpád fogságát fenn-
tartja.

Kirabolt üzlet.

Budapest, okt. 30. Vakmerő rablás
történt ma a fővárosban. Ismeretlen tettes
Goldschmied Adolf kereskedő üzletét kira-
boltta és 30.000 korona értékű holmit elrabolt.

Auersperg gróf utja.

Zimony, okt. 30. Auersperg gróf, az
ujjonnan kinevezett zágrábi hadtestparancs-
nok ma Zimonyba érkezett, hogy a helybéli
helyőrséget inspiciálja. A hadtestparancs-
nok kíséretében vannak Rhemen ezredes és Ku-
binszky főhadnagy segédtsége.

Bányászok halála.

Szatmár, okt. 30. A felsőbányai kinc-
sári bányában egy ércszállító kosár lezuhant
és Holla Lajos bányász szörnyen halt.

Budapesti gabonafőzsede.

(Déli szíriat.)

Budapest, okt. 30.

Bazakínálát és vételkedv mérsékelt.
Bágyadt irányzat mellett 22,000 méter-
mássa került forgalomba 5—10 fillérral olcsóbb
árakon. Egyébb gabonafajták változatlanok.
Idő: boros.

Bors októberre	17.32—34.
„ áprilisre	névleges
Rész októberre	14.52—54.
„ áprilisre	névleges
Mag októberre	13.74—76.
„ áprilisre	13.98—14.
Tungari májusra	14.04—06.
Repce 1906. augusztusra	25.40—60.

Szerkesztői-posta.

Berta. Gyöngye volt még a tallóra.

F. K. Kegyeletes adományát egyenesen a
„Magyarország“ szerkesztőségének tessék posta utal-
ványon elküldeni.

Piktorka. A „Nemzeti Szalon“ magyar képző-
művészek és műpártolók egyesülete. Alakult Buda-
pesten 1894-ben, abból a célból, hogy a magyar
képzőművészek (festők, szobrászok) erkölcsi, anyagi
és kulturális érdekeinek felkarolását, a testületi szel-

ben fejlődését előmozdítsa, a művészek és a közönség közti érintkezést élénkelté tegye. Helyiségében az egyesület állandó műcsarnokot tart (Budapest, IV. Ujvilág-utca 2. szám alatt), a melyben a tagok eladandó művészeti termékeit (festményeket, szobrokat, kancokat, rajzokat sat.) kiállítja. Nem tudjuk, hogy ez belépti díj mellett történik, vagy sem.

K. J. ur Helyben. Kérde Ö, hogy ki írta a vezércikket lapunk hétfői számában? — Ferenczy Gyula dr. akadémiai igazgató, akit Ön is bizonyára jól ismer. De többet is az ő mostani érdemeiről, ha már benne vagyunk! — Az ő nagy érdeme egyedül az is, hogy a helybeli két szocialista pártot ilyen hazfiasságtól áthatott elhatározásra bírta. Ő hozta össze ezeket nagy fáradsággal, megmutatva az irányt, amelyet Magyarország munkásainak és népének követnie kell, akkor, amikor mézes madzaggal és szépen csengő ígéretekkel arra akarja az álnokság rávinni, hogy emberi jogairól önkénytelenül lemondjon. Az eszmét követte a gyakorlati siker, mely bizonyára boldogsággal tölti el a jó hazafi szívet, amely nemes és tiszt. Irányító nagy munkáját bevégezve szerényen kitért a kitértesek elől, mely neki talán még nagyobb érdeme. Jól esik a lelkünknek, hogy ilyen jó hazafáról írhatunk. Szives üdvözléssel.

Szerk.

„Itt élned halnod kell!“

— Regény. —

Írta: Inotay Béla. 38.

V.

Pénzkérdések.

Ugy fáj ez előkelő durvaság a szegény jó poétának. Milyen együgyűnek nézik ezek a nagyurak! És ha már együgyűnek nézik, az anya épen az együgyűségénél fogva foszsa ki a másik, a dölgetetteb fia kedvé érti?

Legyen az ő akarata! Ugy is hiába él, ha nem küzdi ki magát örökségének romjai nélkül is.

— Hát csak határoz bruderám, határoz minél gyorsabban? Hogy is mondja csak Göthe? „Im ganzen, grossen resolut zu leben...“ Mi?

— Göthe tanácsa szerint eszelesem hát. Beleegyezem anyám chajásába. Essünk át mielőbb a törvényes formasságokon. Nálad vannak a szükséges okmányok?

— Mind nálam vannak. Igaz! Édesanyám úgy rendelte, hogy — minden even tuálisra számítva, — évi 480 forint járadék biztosítással részedre mindhaláláig. Már a hónapban is kijár. Soká húzd, ugyebár? Mi? Persze ki költöm, hogy fizikai haláloddal ér véget a járadék, mert szellemed örökké andékoszik élni! Fan óz! Mi?

Megvalljuk, hogy Jerő ennek az évi járadékrak mód nélkül megőrült. — Barnabás urat ott fogja hagyni. Bár az összeg, — negyven forint havonként, — nem fölczte, a mit Barnabás urtól keresett. — Most már lehet buvárkodni délelőttöként a könyvtárakban, az estét elbolyonghatja a székesfőváros pompás könyvékén és zines balálra fáradva, mikor a Gutl uram diktáló szerepét már saját géniusza verné át... Eszibe se jutott, hogy fizetnek most oly könnyen évi járadékot, a kik csak az imént csaknem egyetlen ingben dobták az ajtó elé, mint valami férfiu Dumbár Fánit!

Ennyi biztos jövedelemmel házasságra is lehet... Most már elveheti Milenát... Nagyon jól megéhihet Budapesten egy ifju párocska ennyiből is, ha belenyugszának abba hogy szegények!

A kisapnaga biztosítását kérte Aladártól. Fölmennek együtt Csapó ügyvédhez. — Nem azért, mintha kéteitédnek a bátyja okirataiban (tudta ő, hogy nagyon, de nagyon jól elintézték ottbón a szükségeseket), hanem azért, mert Csapóékra egy kis kereset szeretre biztosítani. — Praktikus ember az ügyvéd, hátha tud valami ckosat mondani?

— Wégen meiner, bruderám! vonogtja a vállát Aladár.

Aztán elsétáltak az ügyvéd lakására. Pompás, nagy palotában lakott. Miután cége nem volt a kapu alatt, nevét sem találák az évi lakók tábláján, a házmasterhez fordultak.

— Hol lakik Csapó ügyvéd ur?

— Ugy, a Csapó? Valahol a negyedik emeleten. Az öreg Kohnnél, hónapos szobában.

— Hónapos szobában? — Ilyen előkelő ügyvéd?

— Előkelő? A lakást is a fia fizeti. — Különbten abhoz semmi közöm. Tessék föl-sétálni, akik ek tetszik.

(Priv. köz.)

7 órai kezdettel.

Városi Színház.

Férflet 29. szám (B)

Debrecen, Kedd, október hó 31-én:

Az ember tragédiája.

Drémai költemény 15 képben. Írta: Madách.

Holnap, szerdán, november hó 1-én:

Ugyanaz.

Vezérszó: Minden darsb szappan a Schichtn évtől
Lisztia és ment kéros alkatrészek.

Jótállás: 25.000 koronát fizet Schicht György cég
Aussigban bárkinek, a ki bebizonyítja
hogy szappana a „Schicht“ névvel valamely kéros
keveréket tartalmaz.

SCHICHT-szappan!

(„Szarvas“ vagy kulcsszappant)

használjuk

kiváló hatású tulajdonsága miatt

előnyös eredménnyel

bármely mosási célra, ugymint:

saját használatra
minden ruhaneműnél
és

mindenhez

a mi egyáltalában mosva lesz.

MAGYAR állam vasutak menetrendje

1905. október hó 1-től.

Debrecenből indul:

	óra	perc
Budapest felé (gyorsvonat) —	d. u.	4 49
Budapest felé (gyorsvonat) —	reggel.	8 57
Budapest — Nagyvárad felé —	d. u.	8 30
Budapest — Nagyvárad felé —	este	10 25
Szatmár — M.-Sziget felé —	d. u.	4 —
Csak Szatmárig (gyorsvonat)	d. u.	6 55
Csak Szatmárig teher v. sz. sz.	este	8 24
Szatmár — M.-Sziget f. (gyorsv.)	d. u.	12 11
Miskolc — Kassa felé — — —	reggel	8 51
Miskolc — Kassa felé — — —	este	7 17
Szerencs — S.-A.-Ujhely-Kassa f.	d. u.	4 36
m. á. vasúttól	reggel	5 35
vásártérről —	reggel	5 44
m. á. vasúttól	d. e.	8 09
vásártérről —	d. e.	8 16
H.-Böszörmény	d. u.	11 11
B.-Sz.-Mihály	d. u.	11 20
felé	d. u.	4 41
vásártérről —	d. u.	4 54
vásártérről —	este	7 —
vásártérről —	este	7 07
F.-Abony felé m. á. vasúttól	reggel	4 35
F.-Abony felé vásártérről —	reggel	4 56
O.-Kócs — Polgár felé m. á. v.-tól	d. u.	4 56
O.-Kócs — Polgár felé vásártérről	d. u.	5 16
Derecske — N.-Léta felé — —	reggel	9 35
Derecske — N.-Léta felé — —	d. u.	4 51

Bpestre érkezik:

A reggel 8 ó. 57 p.-kor ind. gy. v.	d. u.	1 50
A déli 12 ó. 05 p.-kor ind. sz. v.	este	6 40
Az este 10 ó. 31 p.-kor ind. sz. v.	reggel	5 45
A d. u. 4 ó. 45 p.-kor ind. sz. v.	este	9 35

Budapestről Debrecenbe indul:

A d. u. 12 ó. 4 p.-kor érk. gy. v.	reggel	7 25
A d. u. 8 ó. 29 p.-kor érk. sz. v.	reggel	9 —
Az este 6 ó. 29 p.-kor érk. gy. v.	d. u.	2 35
Az éjjel 2 ó. 24 p.-kor érk. sz. v.	este	7 —
(P.-Ladányiggy. v. átszállással)	este	9 15

Debrecenbe érkezik:

Budapest felől (személyvonat)	d. u.	3 29
Budapest — Nagyvárad f. gyorsv.	este	6 40
Budapest — Nagyvárad felől —	éjjel	2 24
Budapest — Nagyvárad felől —	d. u.	3 29
Csak P.-Ladánytól — — —	reggel	7 46
Csak Szatmár felől — — —	reggel	8 57
Szatmár — M.-Sziget felől — —	d. e.	4 31
Csak M.-Sziget felől (gyorsvonat)	d. u.	10 11
Csak M.-Sziget felől — — —	este	6 43
Szatmár felől — — —	este	8 04
Kassa — Miskolc felől — — —	d. e.	8 19
Kassa — S.-A.-Ujhely — Szerencs	este	11 31

vásártérről —	reggel	7 33
mávasúthoz	d. e.	7 40
vásártérről —	este	6 22
mávasúthoz	este	6 28
vásártérről —	d. u.	3 29
mávasúthoz	d. u.	3 35
F.-Abony felől vásártérről —	d. u.	7 44
F.-Abony felől m. á. vasúthoz	d. u.	7 54
O.-Kócs — Polgár felől vás. tér.	reggel	5 25
O.-Kócs — Polgár felől máv.-hoz	reggel	5 35
Derecske — Nagy-Léta felől —	reggel	7 15
Derecske — Nagy-Léta felől —	d. u.	3 18

Hirdetések
művészi illusztrálása,
szövegezése,
eredeti tervezetek ki-
dolgozása és előle-
ges költségvetések
teljesen díjtalanul.

JÓ
REKAM
BIZTOS
SÜKER

GOLDBERGER AV.

BUDAPEST, MAGYAR UTCA 25. — MINDSTÉSI IRODA.

== Egész éven át nyitva. ==

Félix-gyógyfürdő

téli és nyári gyógyhely

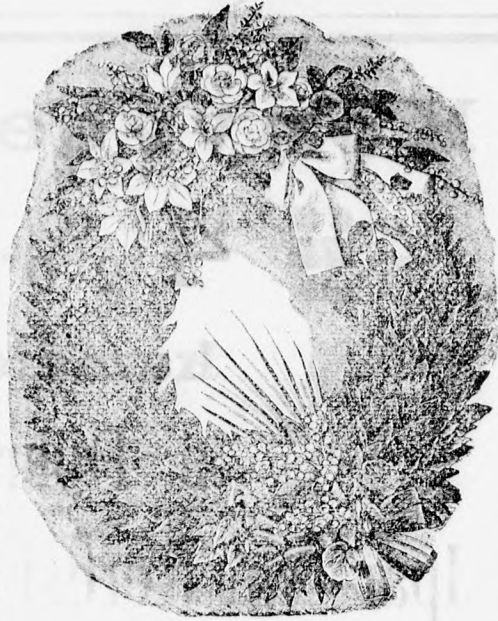
Nagyvárad mellett.

Gyógyjavallat **Csúz (Reuma)**
és **Köszvény** ellen I. ső rendű
napi ellátás szoba, fűtés, vilá-
gítás és fürdés

6 KORONÁTÓL FELJEBB.

Prospektust küld az igazgatóság.

== Egész éven át nyitva. ==

Mindszent és halottak napjára!

Szebbnél szebb koszorúk szárított és művirágokból legújabb minta szerint Paczelt János virág üzletében készen vannak nagyérdemű közönségnek rendelkezésére. Friss élővirág koszorúkra megrendeléseket elfogad és bárhova pontosan szállít. Virág csokrok, fej- és melldíszek legjobb ízléssel köttetnek.

Tömeges megtekintést és megrendeléseket kérve, vagyok kiváló tisztelettel

Paczelt János

mag- és virágkereskedése Debrecen.

Ékszer különleges ségek

KIZÁRÓLAG

Halász Nándor ékszerésznél kaphatók

DEBRECEN Piac-utca 24 szám.

(Fehérló szálló épületében.)

„Hollandi gyomorcsseppek“

a legkitünőbb háziszser minden-nemű gyomorfájásnál, gyomorgörcsnél, emésztési zavaroknál.

Használati utasítás mellékelve minden üveghez.

Kéznel tartása kiválóan ajánlható oly egyéneknek, kik nyaralni, utazni mennek vagy akik tanyákon vagy kis faluban tartózkodnak, hol baj esetén orvosi segítséghez azonnal nem juthatnak.

1 üveg „hollandi csepp“ ára 40 fillér.

Kapható:

Mihalovits Jenő gyógyszerárában

DEBRECEN, városházzal szemben.

DONOGAN ÉS SOMOSSY

Debrecen, Kistemplombazár.

Megérkeztek raktárra az

őszi divat ujdonságai

Divat kelmék

Angol flanellek

Posztók Costümre

Mosó velezek stb. stb.

Külön szőnyeg osztály.

Sárkány S. Bankháza

Telefon 80-89. BUDAPEST, VI., Ó-UTCA 6. Telefon 80-89.

a magyar királyi szab. Osztálysorsjáték főelárusítója.

Sürgönyeim:
Sárkányék Budapest.

Folyó számla: Pesti magyar kereskedelmi hanknál és a magyar kir. postatakarékpénztárnál.

Legmagasabb pénzkölcsönt nyújtok sorsjegyekre és értékpapírokra, bárhol elzálogosított sorsjegyeket saját pénzzel kiváltak és ezekre nagyobb kölcsönt adok; letétjegy, zálogjegy beküldendő. Kezvező feltételek mellett a kölcsön részletekben is visszafizethető.

Budapesti és vidéki kereskedőknek, iparosoknak váltóit leszámítolom és könnyen törleszhető váltó és személyhitelt nyújtok.

Tisztáiselők és katonatisztek amortizációs kölcsönt kaphatnak.

Háztulajdonosok és földbirtokosoknak

II-ik és III-ik helyre való betáblázásra azonnal folyósíthatok.

Semmiféle előleges jutalékot nem kérek, ugyszintán minden levelet, válasz-bélyeg nélkül is, rögtön elintézek.

SÁRKÁNY S. BANKHÁZA

BUDAPEST, VI. Ó-UTCA 6.

25 év óta törvényszékiileg bejegyzett cég.

Megjegyzés: A XVII-ik sorsjáték I-ső osztályu sorsjegyei már megjelentek és kérem egyuttal b. megrendeléseit, a legjobb és legpontosabb kiszolgálásról előre biztosítom, minden nyereményt azonnal kifizetek.

A következő szerencseszámokat ajánlom, mert ezek nagy nyereménnyel még nem lettek kisorsolva:

2979	12128	12953	16065	35733	44596
51325	58762	80847	99191	101580	105655

Kivágandó

Megrendelő-lap.

SÁRKÁNY S. bankháza Budapest, VI., Ó-utca 6.

Megrendelem önöknél a számu
és ennek árát sorsjegyet
postaltalvánnyal küldöm
kérem utólagosítani.

A nem kívántat
jessék áthuzni.

egész
fél
negyed
nyolczad

Név:

Lakhely, u. p.

Értesítés!

Tisztelt betevőinket van szerencsénk értesíteni, hogy a pénzügyi helyzet megszilárdulása folytán betéteink kamatlábát f. év november 1-től kezdve.

4 1/2 % -ra emeltük fel.

Debrecen, 1905. október 24-én tartott ülésünkből.

Közgazdasági Bank
Részv. Társ. igazgatósága.

Könyvbetétekel

4 1/2 % -kal

kamatoztat

a Debreceni

Ipar- és Kereskedelmi Bank.

Karácsonyi kézimunkák

és különlegességek megérkeztek.

BENYÁTS EMIL

kézimunka üzletébe, DEBRECEN (Tisza-palota).

Tanítónőknek kedvezmény!

Könyvnyomda.

Könyvnyomda.

Egyedüli gőzbutorgyár

Debrecenben.

Ahol a legnagyobb választékban a legmodernebb butorok és szoba berendezések a legegyszerűbbtől a fényűzésig a legszolidabb kivitelben legjuányosabban kaphatók.

KILLER EDE

cs. és kir. udvari szállító.

Debrecen, Főtér.

Hirdetések

elvértetnek a kiadóhivatalban.

Berlitzrendszerű

Nyelviskola

Francia, Német, Angol nyelv- és irodalom.

Osztály és magánoktatás

Felvételek naponta:

d. e. 11—12. d. n. 5—6.

Széchenyi-u. 19. sz.

Szabályzatokat ingyen és bérmentve.

Aláírási felhívás.

Debrecen sz. kir város és vidéke t. közönségének tudomására hozzuk, hogy

Központi Bank

m. sz. cég alatt korlátolt felelősség alapján álló szervezetet alakítottunk, mely céljául tűzte ki

olcsó hitelnyújtás által a gazdasági, ipari és kereskedelmi érdekek istápolását.

A szervezetet 4 éves évtársulatot alakít, heti 50 fillér törzsbetéttel — működését 1906. évi január hó 1-én hivatalos helyiségében

Piac utca 65. szám (Cégely-féle ház) megkezdí.

Debrecen, 1905. év október hó 28-án.

A Z I G A Z G A T Ó S Á G:

SZÁVAY GYULA,
Kereskedelmi és iparkamarai titkár, elnök.

Dr. NYIRI ERNŐ,
jogtanácsos, jegyző.

LESTYÁN ADORJAN,
kir. tanácsos, kir. közjegyző alelnök.

Debreceni Jenő
gázipari igazgató.

Kerekes Géza
földbirtokos.

Nagy Sándor
birtokos.

Erber Ernő
nagykereskedő.

Király József
gazdálkodó.

Németh András
szálloda tulajdonos.

Dr. Gáspár Géza
orvos.

Klein Ignác
nagykereskedő.

Nyiri Géza
máv. hivatalnok.

Dr. Hegedüs Jenő
ügyvéd.

Körner Adolf
városi tanácsnok.

Publig Ernő
birtokos.

Hoffmann Sándor
nyomdatulajdonos.

Lichtblau Albert
tanint. igazgató.

Reichman Ármin
földbirtokos.

Horváth Jenő

Első magyar ált. biz. társ. titkára.

Miskolczy Lajos
t. főszolgabíró.

Sinka Sándor
főgymnáziumi tanár.

Aláírás eszközölhető bármelyik igazgatósági tagnál, ugyszintén az alábbi üzletekben elhelyezett aláírási iven:

Borsos Kata cégnél (Piac utca),

Blattner Gyula üveg és porcellán kereskedő (Lamprecht-palota),

Első debreceni szappangyárosok társaságánál (Piac utca)

Schwarz Vilmos butorgyári üzletében (Piac utca.)